Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ КХАЬРА, 2 МАЙ, 1984 ШУ. ◆ № 53 (6631). ◆ Мах 3 кап.

ЦХЬОАЛАГIЧА МАЯ ЦIЕЧА БАЙРАКХА КIАЛ

Москве ЦIеча майдан тIа хинна къахьегамхой демонстраци

Вай планетах сийна я оьл — иштта гу из космосера iочухьежачо. Цхьабакъда, Цхьоалагiча мая дийнахьа цун керттера бос, шеко йоцаш, цIе хул. Алин цIацIаш санна коталоиша терк дуьнен тIа къахьегама нахьа сийлахь-доккхача вошала тешаме хиларах дуъ буаш йоагIача болхлой колоннай байракхаш. «Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!» — аьнна яздаьд Цхьоалагiча мая байракха тIа, хIаьта классови къовсамий баррикадашка хьахинна из денала тIаьхьехам империализмана дукъаларча, машара, демократена, социализмана тIехьарча къовсамхоша юкъарча мугIарера шоай моттиг белгалъеш йола пароль санна бен.

Дуьнен халкъашта юкъарча къахьегамхой солидарноста дийнахьа советски нах, болхлой ахархой истори чухь аггара хьалхарча паччахьалкхен гражданаша дIайха моаршал доьхийт классага гIоллачарча дерригача дуьнен тIарча шоай вежарашта. Цар белаж ходу вайна, наькха тIа доахкаш цIе банташ — пролетарски маевкаш дагайоххийташ йола белгалонаш а йолаш, цIеча байракхий цIел юкъмараш тIа а йолаш цIей дездеча мугIарашта юкъе гIа боахаш долхача хана. ХIаьта иштта кхотадена хиларах латт вай кхо, империалистически ревнице тийша балхаш хьагуча а доахаш котало йоаккхаргхиларах бола тешам.

Машар, Къахьеган, Май — истори ше дIаоттадаьд уж дешаш цхьан мугIаре. Цхьоалагiа май хьатIакхоачаш «Серп и Молот» яхача московски металлургически завода болхлошца вIашагIкхийттача хана КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa К. У. Черненкос аьнад: «Ше хьежийнача моттигига шийга диллача а я болхлой класс — кхоллаваш деш йола класс». ХIана хьакхоллара йовкхо еш, машар беваш да советски халкъа — коммунизм хьалъеш доаллачун гIулакхаш а лерхIараш а. Ше ма дарра баьъдир из вай Даьхен столице Москве хиннача Цхьоалагiча мая демонстраце.

Мехка керттерча майдан тIа теркаш ягIа СССР Паччахьалкхен байракх, союзни республикай байракхаш. Кремлевски пен тIа ССР Союза Герб а вай пергIатачен цхьатарра бокъонаш йолчен республикай гербаш а — советски халкъий докаргдоаца вошал хьахьокхаш йола белгалонаш.

Спасски гIала тIарча сахьата тIаьскаш иттанена гергакхоачаш латт. ЦIеча майдан тIа йоал къахьегача Москвас бахкийтачар хьалха йоагIа колоннаш. МугIарашта тIа — КПСС ЦК Политбюро членийн портреташ. Гонахьа ягIача байракхашта юкъе — новкъоста К. У. Черненко дешаш тIадола транспарант: «Шеко йоацаш да ленински васкеташ кхоачашде вай парти, вай халкъо кийча хилар».

Цхьоалагiа май дезде советски столице баьхкаб доазол дехьара дукха хьаьший — дуьнен бIаь совгIча мехкарча профсоюзни организацешен болхлой болхмашен бахкийтараш, профсоюзий Дерригдуьнен федераце. Дуьнен халкъашта юкъерча кхача организацей викалаш. Халкъашта юкъера машерен доттагIалкх тIехьара боккхий къовсамхой. Москве цIей дездеча цар дакъа лацар — кхы цIаькха а пролетарски интернационализм, цIена дог-уйла долаш болча наькъа дуьнен халкъашта юкъера солидарность хьахьонзар.

«Ура!» яхаш детташ цIогIарч а долаш, чIоагIа дIаьхдаь детташ тIоераш а долаш москвичашен хьаьцашен дег тIара моаршал тел Коммунистически партен Советски паччахьалкхени кулгалхошка. Мавзолея Центральни трибуне хьалтIабола новкъостий К. У. Черненко, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков. Циггача ба боккхий советски военачальникаш а.

БIаьстан зовнеча Iуйранна Кремлевски куранташа 10-за техача ургалий оаз фанфарий сакъердамеча иллеца дIаяра. Ловцаш дех майдан тIа Цхьоалагiча мая цIей сийна, сийлахь-доккхача советски халкъен цун дешалеча авангарда — Советски Союза Коммунистически партен сийна. Дукхача вежараша «Ура!» оалаш кхол лу цIей дездеча колоннаша.

Мавзолея трибуне удаш хьалтIабоал пионераш. Цар КПСС-ен Советски паччахьалкхени кулгалхошта дIалу зизаш, Цхьоалагiча мая цIе баьгаш.

Вiубенна ловзаш марш а йолаш майдан тIа боал столица районий викалаш. Хьалха — горда-турпала Москван байракх.

Цхьоалагiча мая цIейна къахьегама совгIаташца никъахар — вай халкъа дикача традицеех цаI. Форд санна даттача наха тIа айдаь плакаташ — къахьегама сийлен книжка оагIош норгаш. Цун кийсача мугIарашка — къахьегача Москван сий дола гIулакхаш. Сийленца халкъа боахама дерригача доакъоша, хоам бу транспаранташа, толаме кхочашъяьй бетта план. Предприятешка хьалхарча квартале къахьегама осарле планагIчул 1,2 процент дукхагIа лакхъена, продукци хьалхаргIа дIадодар кхы тIа а ах процент лехдаьд. ХIанз москвичий къахьегама денал хьагойташ дола гуччадъара тешал санна айаь майдан тIа гIолла хьалхь Эррингсоюзни социалистически кхе столица къахьегамхоша яьха 320 карара-кара тела цIе байракхаш.

Хьиаре болх бьаб цар Коммунистически субботнике а: В. И. Ленин вьча дийнахьа деш 114 шу дизар къахьегамерча рекордашка белгал а даьккха, москвичаша цхьайтталагIча пятилетка фонде дIачудецад 32,3 миллион сом.

Цхьа къастта шоай тайпара дегаш тIоедайна ба «Серп и Молот» яхача завода колоннера къахьегамхой. Новкъоста К. У. Черненкоца вIашагIкхетаро ткъамаш деннад металлургашта, керда доккхий хIамаш кагIдуалара тIаерзалъйа цар уйла. Демонстранташта юкъе дукха ба Константин Устинович шийца вIашагIкхийтта хила. Цунна кьаьмьа де цра хинна болхлой.

Цiей дездеш боагIараша юкъе — дикагIболча московски предприятешка бахкийтарам. ТрадицегIа, го баьккха аьдаша, байракхашца, транспаранташца ега грузовой машина йоагIа майдан тIа гIолла тIалатташ мехка массе мeIинген доазол дехьа йоазаш йола «ЗИЛ» яха марка а йолаш. Цхьоалагiа май хьатIакхачале хьалхагIа московски автомобилашъераша Казахстане яхийтай бIаьстан юкъе цига кхача дIадувча кхашка балхаш де дезаш йолча машинех етта машинаькъа состав. Селаiед санна сийрдаюал телевизионни кинескопа йоккха экран — цун малхеу яхаш боагIа цIи хеаьча «Хроматрон» — МЭЛЗ яхача объединене московски электрически завода къахьегамхой. ГIа боахаш боагIа Серго Орджоникидзе цIерагIча завода станкостроителаш. Уж бар уж балха тIа кхоачамех пайда эцаре, вIаши доагIар хьаьзагIа хьадехаре, хIара белха моттиге тIехьнике порядок оттаяра лерна тIа буксоцаш хьакулараш дукхагIа хургдола гIулакх вIашагIтехьдаккха аьнна патриотически инициатива кхайкаьча московски коллективашта юкъе хиннараш. ХIанз берригача шийна хьалхалъеб «Сийн хоастами — къахьегамта хьежилаI» яхаш шоай цIе йолаш дисциплина чIоагIъяра тIехьара болам.

Кремлевски пенашта юкъе цIе басса талгIеш еттачи лода бIаьстан, машаре, солидарноста цIей, 67-гIа советски Цхьоалагiа май. ХIаьта иштта хиннад аггаре хьалхардар? Хьадувла, хьадагадех вай...

Лорвеш къахи вай iалагIасина 1918 шерарча газетий подшивкаш — Советий Мехка турпалча биографех бaь варгвоаца документ. Ах шу мара даьккхадац Сийлахь-боккха Октябрь котбаьнна.

Дипломатоаца шу дийнахьа Цхьоалагiча мая торжествашка дакъа лоацараша хьалханца къамаьл дир Ленина — Iуйрийна цIеча майдан тIа, сейрийна латышски стрелокий Кремла болхлойи митинге. ТIаьккха геттара ха кхачул тIехьагIа Н. К. Крупскаяс цхьана хилар Владимир Ильич Советий I-ча цIен болхлошца цIей дездеш хиннача сайрене...

Ильича вехарера ловца хроника еннача хана дагадох новкъоста К. У. Черненко дешаш: «Юкъарчал доацаш къахьегача накада хила кхаа ленински традици массаш а вай партеца лу».

Хувцаеннай къахьегама символаш, хало хьакхеадад керда ловчугаш, цхьабакъда, пролетарски солидарноста цIейн революционни дог-уйла хувца ца луш йисай. Москван, Даьхенах, партех дола иллеш а доахаш майдан тIа юал москвичий керд-керда колоннаш.

Мастерок ба йоалла сиг — Москвас вахийтар — бIаргагургва тахна вай Даьхе фебеча мIинагашка. Иштта я из советски столица традици — цо массаш а ахийтаб цхьа ... лоархIамегIарча гIишлошка. ХIанз москвичаш — Тында, Байкало-Амурски машиннаькъа столица шефаш ба. Дукха хьоаццаш ВАМ будлаш болча кхьчарча цхьана цар тIайи цар керда, доккхагIдола, КПСС ЦК-ас къообалдаь декхараш. ГIишлошка лаьрхIад графикал хьалха а баьнна, Сийлахь-боккхача Октябра 67 шу дузаш, керттера машиннаькъ белла бiакха а оттаь хиннача хала шу хьалхагIа беррагача машиннаькъа бIоаххала поезаш дола йоалалайта.

В. Джанибеков, СССР летчик-космонавт: «Дуьнен халкъашта юкъерча космически кинo ойвеелицеш юкъе дакъа лоцa ираз хиннад са. ХIаьта са хинна шаккхе партнер — Монголе гражданин Жугдэрдемидийн Гуррагчан французан Жан-лу Кретьени са седиьйн кара вежарий а хинна дIаэттаб. ХIаьта дерригаш а аьрхIеча советски космически станцеца цхьайттаьза даьд дуьнен халкъашта юкъера машкаш. Царех хIарабер боккхача Iилман лоархIаме хинна ца Iеш, дерригача адамлекга цар кхьтга дIахьехад советски космически программа машарца лоцаш болаш, гуманизм йолаш, беркате хилар. Цун керттера дешаш: лаьтта — вай юкъара цIа, хIаьта даха а деза цига машарен барттайнeи».

В. Болотов, метрополитенец: «Итт шу хьалхагIа, Чехословакие москвичий новкъосташца хьалъяьча метро хьалхара линии йолайолийтача хана, мишта йода хьажа экспресс дIаоттла сона тIадилар. Чехословаки коллегашца цхьана заьттаэ хIалгIолла итташ километраш трассаш яхкай. Вай къахьегама доттагIал — кхоачашъеш йола социалистически интернационализм. Цунъа вIоаргга символически да Праге «Московская» яхеш Москве «Пражская» яхеш станцеш хьалъеш хилар».

Селхан 1 Май — дерригдунен къахьегамхой барт-цхьоагIон цIей деэдир прогрессиви адамлено, дерригача советски халкъо санна Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а, цо хьагойтар партенен халкъан юкъера цхьоагIо моакхаз санна чIоагIа хилар.

ЦХЬОАЛАГIА МАЙ ДЕЗДЕШ Я НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

Грозне хинна къахьегамхой демонстраци

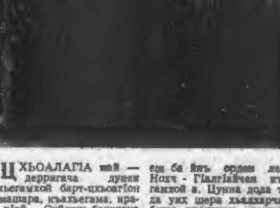

ЦХЬОАЛАГIА май — дерригача дуьнен къахьегамхой барт-цхьоагIон ди, машара, къахьегама, ираза цIей. Сийлахь-боккхача Октябра Даьхен, цунца цхьана дерригача дуьнен миллионаш бола къахьегамхой цIе байракхаш бе йоахкаш, беле къежаш, сакъа оркестра оазаца кийсбеш гIа боахаш ба тахан. НагагIдаьннараш, де лерхIараш, сийрда хоане бахьан долаш хтачаьде дезараш белгалдоах вай Цхьоалагiча мае.

Цига хиннача тайпара доацаш доагIа хIара Цхьоалагiа май. Пятилетка дийлагIча шера бIаьсти а цхьаьна мехка вахарерча йоккхийча событешца белгала йолаш. Укх дешошка советски наха чIоагIа деэдир В. И. Ленин ваь 114 шу дизар. Ильича лийрхIача социалистически прогресса довзонашка кхоачаш шерагара шу ме доал дегIабоагIа, тоалу вай Даймохк.

ЧIоагIа наьха зегаш айденнача хьале хилар вай мехка СССР Лакхехьарча Совета хоржамаш. Паччахьалкхена доал деча органашка бахийта эггара дикагIбараш, социалистически обществе эггара сийдолашагIбараш хоржаш советски наха гойтар берригаш цхьан латтара а болаш коммунистически партех шоаш тешаш хилар, экономика дегIабоалара, къахьегамхой вахар дикагIа хилийтара социалистически демократи эргайоаккхаш тоадара, вай мехкарча дерригача къамашта юкъера вежарий доттагIал чIоагIдара тIаерзаяь йола парте политика чIоагIа хьалловаш шоаш хилар.

Дерригача советски халкъаца цхьана тIабийрза, творчески низ совбоахаш цхьайтталагIча пятилетка заданеш, СССР Кхачан программа, хIаьта иштта парте XXVI съезда, КПСС ЦК Пленумий решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателa новкъоста К. У. Черненко хаьржахошта хьалхашка ...

... еш ба йиъ ордена лелаеча Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой а. Цунна дола тешал да укх шера хьалхарча биъ бетта продукци маькала кхоареи изадалей дукхагIдола тайпаш арахецарен задани хьал хьалха кхоачашъьяча республика индустре болхлошта денна рапорт, зедакал совгIа Даьхенна дукха мехкдаьтта, газ, мехкдаьттахиме продукци, машинаш, оборудовани, яйтачен кхача — промышленноста продукци еннай.

Укх бIаьстан доаоца сийдаь кхалхара балхаш деш, хьайбай продукташ алсамйоакхаш ба Нохч-ГIалгIайчен юрта боахама къахьегамхой а.

БЕЗАМЕ йоацаш я тахара Iуйре. Сагале къаьла я, юкъ-юкъе догIа а делхаш. Бийсана а хьалхарча дийнахьа а чIоагIа йоачан хиларах кIал гIаьда я, бакъда хIаьта цIей дездде арабаьннача нахах хьайбаца я республика столица Грозне улицаш.

ДIа мел хьежача гуш я цIе байракхаш, транспаранташ, лозунгаш, къаьстта хоза я цIейна хетаь къахьегамхой демонстраци хургйола майда.

10 сахьт доал. Трибуне тIа боал Нохч-ГIалгIай АССР партийни советски органий кулгалхой, сийдола хьаьший: парте ветеранаш, граждански а Сийлахь-боккхача Даймехка а тIемашта юкъе дакъа лоаца хиннараш, къахьегама хьалхалаттараш, литературан искусствaн деятелаш. Майда тIа ек Советски Союза Гимн.

...Майда тIа марш лоах. Цун оазоца ког кийсбеш боагIа Грозненски гарнизона бIухой — Даьхен сий а из шей лоIаме хилар а бахьан долаш фашисташца майра латташ хиннарий сийлахь гIулакх тахан хьалхьаца латтараш. Мехко царех тешам а бенна тIадиллад дарна социализмана карагIдаьннараш, советски наха хIама хьахоллаш къахьегарах ...

НОВКЪОСТА К. У. ЧЕРНЕНКО КЪАМАЬЛ

Деша новкъостий!

ЧIоагIа мах бу аз шуца вIашагIкхета торо хилара. ...

НОВКЪОСТА К. У. ЧЕРНЕНКО КЪАМАЬЛ

(Чаккхедалар. Доладалар 1-ча агIо тIе).

Тахан вай дукхаш дола толамаш дахьа хургдацар парте Московски городской комитето. Iаьржачу металлурге Министерства хаддаза терко лацаре, дукха практически новкъостал дацаре, завода партийни организаце хIара дешна хьанаре болх бабецаре.

. Ала дезаш ма со, — ма ерриге экономикина а доккха хIама да, — металлурги бIарчча хьайдача белгталарча дакъе айенна хилар, Корта болча гIуллакхаца йоархаьлй предприятей коллективай лаьа. Уьш шера хьалхарчу кварталe социалистически декхарш кхочушдина. Декхар сехах латт ахьча, из латт, хьалийца тешаш фуллагIа-моллагIа даь а дIачIоагIъяраш кхы а дукхагIа сихъяраш.

Тахан новкъостаца дийцар металлурга профессе престижах дола дош шоана чIоагIа дагадоаллаш хилараш. Шено яц, шун болх балгалбоал тIехьчIоагIа къахьега дешаш чоалханен хиларца. Цудухьа айе еза цун престиж.

Министерствашен ведомствашен, советски органаша а профсоюзаша а, вешта вай массови информаци средствашa а йоакхо е йоагIа дIайхача цахашка вахте латтача махка къахьегамах тоалбар хилийтаре, бе боагIача тайпара цуд мах бара.

Геттаре нийса да, реконструкци еза юкъагIа шуя заводе мерда бытовой помещенеш, столовеш, профилактори, Iоеалу мастерскеш, пионерски лагерь хьеллар. ЧIоагIа хоза хийтар, дешаш берий бешашкаш мал вац хьалхьалга хийча. ХIара шера мердача цIенонка баха чухуш «Серп и молота» металлургий бIаьш дезал. Лоацца аьлча, боккъонца шерлуш я овсаре къахьегаре а, дерттIа салаIаре а, къахьегама смена IоIаяра а хьалхаяра а аша торошаш.

ЦIаькха мердаданкха бевам ба са: коллективана хьагIдаьшараш шено йоацаш а эттара дикагIча дешашца хьовхаде доагIаш а да. Цхьабакъда, со дог тийша ва, кхоачамбоацарех дола къамаьт а оаш нийса, болхлой Iаьдалегiа кхетадерголгах. ХIаьта уж, шоана моашта а хоаш ма дарра, долаш да.

Заводо, халахете а, дизза кхоачашдац продукци дIатедарах дола договорни декхараш. Цо къыча коллективай болх юкъагIбоах. Къахьегамта гIоллареча новкъосташтa хьовзам бе мегаргбац, цудухьа гIулакх боккъонца дерттIаданкха деза.

Принципиальни лоархIаме цхьакха декхар — реконструкци ярга, керда мощностaш хьаргa дIадахийтар сихагIа юха меттаоттадар. Производства дикача даь хIара сом сихха го боахаш, пайда беш хул. Лоацца аьлча, болх беш хул. ХIаьта шук хIаьз укх сахьате дIадахийта ахча юха меттаоттадаре халаш моосара а лаьрххIача тайпара нийслац. ТIехьакхенна, сихагIа проектни хьожимашка довланза, ахча дизза а шиь ханнахье а пачхахьалкхен бюджете юхадерзадаланза даргдац.

ЭффективнегIа пайда эца боагIа материальни ресурсеш а. Из, бакъдар аьлча, халагъе боахама дерригача довкъошта доагIаш да. Дукхагъа а укх тайпара моттигаш нийслу: тоьац масала, металл, цигIача оттаду дIахо из дукхагIа хьадарах дола дош. ХIаьта вайцига, моллагIча кхыча махка доаладечуй дукхагIа ма лоаладой металл. Болата маркий дукхагIа, пронат профилашна диллача а ма лац вай цхьонкена а.

Проблема, цхьан оагIорахьара, дIахо лаккхьярах, дIаха укх сахьате кхоачам боллаш хьадеш доаца металлопродукце прогрессивни тайпаш дукхагIа арахецарах латт. ХIаьта вокх оагIорахьара — дIаухийта метали юхаоарех, металлургейа шийна чукъа санна, ишта потребителаш болча а из ца доадайтарах. Къаьста доагIа из «Серп и Молота» арахецар санна йолча безача маькха продукцена.

Лакхе дийнар ше долча тайпара доагIа йоаго кIама лораяра, энерги кхоара. Халахете а, цхьан тайпара къаьмьла, вешта, вай пропагандана а юкъеденад кIора, рудана, мехкдаьттана, газa боарам боацаш бIаьлий ба йоак яца дешаш.

Ма дарра аьлча, салаш мо атта дац ма деррига а. Запасаш-м, белггала, аIамига яц вай, цхьабакъда, уж, хоаш ма дарра, Iалаьо юхаметтаоттаеш яц. Вешта уж хьаяхарга а тIехь-тIехьа дукхагIа бола мах. Цу тIа ресурсаш хьатIаккхувча новкълашта а кхое ма езий, цудухьа кхетамца хьаяла, рационально пайда эца беза царех.

Эттара хьалхарча аргIанна ма мотта сихагIа кийчьел юкъейоалаен еза энерги кхоеш йола техникех технологех. Машар хила мегаргбац, электростанцешкарча дукхача серийни двигателашa. Аьша советски Iалманхошен конструкторашен хьаьча дикагIа йолча образецашчул — 15—20 процент доагор дукхагIа доагадеш хиларца. ХIаьта Iаьржача металлурге металл дIоахдеча хана йоагоча хIамах пайда эцара коэффициент цигъа кхоезен лохагIа а хьалха латтача предприятешкарчул.

Металл, йоаго хIама, энерги, еррига кхьйола ресурсаш кхоаза ярг ца хиларех дола нийса дешаш кхоачам болаш аьнная. Цхьабакъда, хьаддача гIулакхаща чIоагIдеш хилац уж дукха а дукхагIа йолча хана. Масса меттен доллача хIаманна тIехьен хIаране — болхлочугаре волавенна директорга кхаччалца — экономе режим чIоагIъяра тIаберзабаь яиь чахбоаккхача инициатива хиларо, шийтара дакъа лацаро мара доахийтаргдац ходаллаe дола толамаш.

Новкъостий! Сона хоаш да, къахьегам бригадин хьисапе вIаштIехьбаккхара дика опыт оаш Iоальга.

Къахьегам вIаштIехьбаккхарен цуина стимулировани ярех цу форман вахара новкъа ала путевка еннай хьалхалаттача коллективай инициативагIа. Дукхача наха шоашта юкъе хьахинай из, цудухьа халкъа социальни творчествах дааьна беркет а да.

Кийчбаь вай строя хила хьакъ долаш бода, къахьегама овсарле лакхъяра, эффективни ялиь. Нийса метод кораьй хIара къахьегамхочун, коллектива, общества хьаштеш вIашагIа хоттара. ХIаьта из — социализм хьалъяра овлангарча дешаех цаI да экономически а, социально-политически а, кхетам балара гIулакхашка диллача.

Ишта болхлойи колхозхойи боккхача политически санхетамо, къахьегама культуро новкъостал ду дегIаенача социализма общественни отношеней лоархIаме элементаш вIаштIехьъяхара.

Социалистически Къахьегама Турпала Борис Васильевич Чуканова дика терманлир укхаза «сан» «вайн» хIаране а общественности а ахчача дешай маIаш бригадашка лоаладий классови санхетамси, патриотически декхарен коллективни говзален бIарчча цхьа гала ю аьнна.

Iаьржача металлурге бригадашка аIашагIатехаб, согъ аьнначох, дигъ дакъах кхо дагъа болхлой. Цугга шийга хьожача из во дац. Цхьабакъда, боахама расчет нийсъйоалаяргa, хIаране шийтаххьара лоаца къахьегама дакъа теркал а деш бухсоццам хьалиннераши хьекна баха мах барга диллача — металлургаш тIехьабисаб.

Бакъдар аьлча, йолаш я министерствай, ведомствай, отраслевой профсоюзий боахаме къестае езаш йола проблемаш. Нийса хет, масала, укхаза оттадаь дош: «Комплексни бригада болх вIаштIехьбоадаш вола сменни мастер хIана хьоц укхаза цун состава хилча? Алапа а хадацай цунна бригада чу из санна?»

ХIана цу дешах хьаца эксперимент еш я Госкомтруд. Цхьабакъда, кетаргахьа, хьайна долаш йолча моттигашка, экспериментa итогашка хьежаш ца а Iеш, майрра чакхдаха деза дахаина даргIдаца, вахаро хьалхадаьха гIулакхаш. Цу хана, бакъдар аьлча, дикаде дагIац къахьегамен производствон вIаштIехьъяккхара хьалхара бехктокхам мастера тIера цхьайне а боаккхаш ца хилар, кхьметтел из бригада состава юкъевахаале а.

Заводской хьалашка дага на декхачa йоаш яц тIаьнгали нийсен дешаш — кадрови болхло. Бакъдар аьлча, вайдига цхьаццайолча моттигашка дицдолийташ да уж. ХIаьта уж дешаш дIеоалача хана да а дай баиъонца волча къахьегамхочун сурт ма оттий бIаргашта хьалхашка. Опыт йоза волча мастера. Предприяте патриота. Къонача смена хьехамча. Бакъдар дукхьаьл дIеоалаш, принципиальни волча сага.

Кадрови болхлой — моллагIча производства тIуй хиина Iац. Из вай болхлой класса дегIаоаде я. Цар хам бе, царех кортIортолга е йоагIа. Говзача къахьегамасий, шие бIаь шера бах из оалац болча дикача балла сий лакхалоаттаде деза.

1919 шера Москве юкъарча гIулакхa болча пайдана мах боацаш хьинаре къахьегарца масал гойтар Москва-Сортировочная яхача депо болхлоша — большевикаша. Ноехьтхьеш пхиь шу дахьначул тIехьагIа укх шера хиннача Ерригсоюзни коммунистически субботнико 157 миллион соагIа советски мах гулбир. Ишта я хIанз вай вахаре коллективистски принципаш чIоагIъяре нора а масштаб а.

Виктор Васильевич Гришина дийнад сона, укх шерара субботник долча дийнахьа москвичаша къаьстта чIоагIа боза тIабаха, хьинар айдена, стахановцаших санна болх бир яхаш. Ишта хиннад массанехьа а. Дег тIера къоабалдеш тIаийцар советски наха шоай болх патриотически декхар кхоачашделга санна лархIа аьнна парте бе тIахьежаш.

ЦК Политбюрох правительствен цIерагIа доаца а дег тIера а ала безам ба са: баркал, шоана, новкъостий! Шун коллективана а. Берригача къахьегамхошта а. (ДIайхаьа тIеоараш тох).

Укх зала чу ветеранашта улаув гу сона дукха кьона нах. Цар шай укх чу дукха ха йоаццаш шиь бIаь шу дуза ди деодаьча «Серп и Молот» яхача завода даим дагтаргIйола пролетарски къонал. Завода кулгалхоша аьнад сона укхаза болх берех дукха хIамa из эшашa кхоагIа дахьа кагирхой ба аьнна. ТIехьарча шерашка къонгъаккхай завод. Из лоархIаме факт я.

Фу йоах цо? Реконструкци модернизаци яр бахьан долаш шун предприяте къахьега дикагIа дог доагIа кагирхой. Цу тайпара, тIахьежача дукхьал технически гIулакх ца аьнна хьалухургдолаш йола реконструкци, лоархIаме социальни хIама а хила дIаотт.

Се укхаза нийсъяларегIа, мерттIдаккха безам ба цхьа хIама. Школьни реформа чакхъяккха доладиш да вай хIана. Цун толаме чакххIар, дукхача даьке производствони коллективашка цу гIулакха юкъе из хIама де безам а болаш дагъа лацарах тайпа хурга. «Школа — предприятье» доттагIах чIоагIдаларах тайпа. Дика вIаштIехьбаьккхача кхуашбоагIарий къахьегамо, производствон массече нийсача ритма порадиах, болхлой барт болаш, коллективана уйлаш йолаш хиларо практически довзийтаргда кагийча нака вахара Iалла, ГIо де деза царна профессе харже а Iоаве а. Дика гражданский гIуйакъаш Iомаде.

Белггал къахьегам, цу нах дувца хабараш а доаьаш. Дахьенна болча пайдана хьета къа сага да политически санхетама эттара чIоагIагIа техха йола критери.

Вайна массанена хоа, духьал хьехар дара хьехаве дешь дола къамаьлаш магирхошa башха тIайдеш ца хилар. Къона долча хана вай воал а дацар хьехарашнен кхетаде лаьрхIа дуццарашнен башха раьза хила ладувгIаш. Дешаре тIадиллача гIулакхах бола бехктокхаме укх ши хIама саг эттара дикагIа кхетаверaш.

Дукха йоакха опыт йола промышленности кулгалхой боахаш тучадоал: бирсача тIема нерашка из кIаьин волча хана станока тIа болх бе волавенна хилар, 16 шу дахьача цумах бригадир хиннавга, хIаьта тхьаь пхиь шу доалача хана из цеха нерте оттар. Цу тайпара йола школа цхьанна а хIамах хунца йиш йоаш яц.

Къахьегама школа, вахара школа, дукхача наха юкъе политически болх бара школе из а са эттара дикагIа кхетам лур. (ТIеоараш тох).

Большевистски партех хьатIайоагIача хана йола парти я аьхача Ленина, цу деша маIах дувзаш хиннад дилла а цунна къона, энергех дизза дола низаш чуахараш. Тахан парте хьамбеш болча берригача нахах дигъ дакъа дика дукха хIама ца эшшаш кхо данча бараш комсомолера боагIа.

Цу тайпара бола тIаккхета вах Iаьламате дика ба. Комсомол я парте тешаме резерва а цуа денал долa гIоча а. Къоначе ленинцийн союза цунах теша а тешаш тIа а дийхиад парте декха а декх бехктохкаме гIуланхаш. ХIаьта цунна ха а хоа комсомолах теша йиш йолга.

Новкъостий! ХьалхагIа а дувца дийзад са 70-гIа шерашн чакхдоалаш латтанц 80-гIа дараш доладеннача хаьен экономика дегIаккхулача вайна нийсденнача чоалханеча гIулакхех. ЦК, вай парте, дерригача халкъо къахьегам уж цIендаь дIадахара а вердача рубежашка доаьара а. Цу гIулакха эц лакха овсарле йола къахьегам, хIаравар из шийн доалахье йолаш санна производство дегIайоалле гIертаи хилар. Аьхха цу кIийлен из мара лакхде йиш яц халкъа вахаре хьал.

Берригача къахьегамхой вахар тIа-тIа тоадар — из коммунистически парте генеральни линия, хIаьта цхьании хIама а из цу накъа тIара йоалинарг а яц. (ТIеоараш тох).

Дукхьал 70-гIа шераш доладеннача тIехьагIа цигъан ахаван соагIа лакхъеннай бехача наьха реальни доходаш. Бетта йIаду юкъера алапи 182 сом дар 1983 шера хаьнгъа боахаме. Дукха лакхагIа да лакха квалификаци йолча болхлой алапеш. Юкъера лаьрхIача 290—300 сом а дукхагIа а эц цар бетта.

ХIанз дигъ шера хьалду вай мехка тIема хьалхарча деррригача шерашка мел даьрал дукхагIа наха чубаха цIенош. ХIара пхи шу массаз доал шоай чубахача моттигий хьалаш тоаду 50 миллион сонгIача саго.

ТIа-тIа дукхагIа арахец бахача наха дола товараш, шерду деча гIуллакхий сфера.

ДегIаух юрта боахама къахьегамхой доходаш. ДукхагIа хьаалду юртацка хоза тоадаь мел эшар долаш дола цIенош, школаш, медицински учреждени, клубаш, дехи хIанзарча ханара маькъаш.

Раьза а болаш белгалдоах советски наха Нхачан программах бермат доалаш латташ хилар. Из кхоачашъяра де мел дезар дигъ лакхьяра хIана гамма да. Цхьакха хIама къайле а ца хьош аьлча, дукхача районашка хIанзарчоа йолац я торговле хьайбай продукци ца тоьаш моттигаш. Кхы а дукха балаш де деларда баха нах кхачан продуктащца Iалашбелга товара, халкъа кхоача товарий дика лакхьяра.

Шоана хоача тайпара, социальни дешаш къоастадара дIахецача Iаламате дукхача пачхахьалкхен средстваел соагIа, дукхача предприятейи объединенейи тахан а йолаш а дика йоаккхий экономически стимулироване фондаш. Уж я 50 миллиард сом соагIа. Цу халкъа средствах кхоа беш пайда нийбе беза къахьегама коллективашта, эттара чIоагIагIа вешидараште къахьегамагIа тIа а ухийташ.

Лечкъа санна дергда из, гIулакхаш кхыча бесса нийслуш моттигаш а ма хулий. Цхьаза дукха ахчаш дIаухийт башха эшаш а доацача гIулакхашка, е доацаш хIаьарчоа метаргдараштa хьаьмаду.

МоттигашкарчA цхьаболча кулгалхой юртош дIадувц гигантомани оалащдарана. Нагахьа санна Дворец е болалой, укхаза мичахьа цхьанахьара мрамор, хрусталь, чеканка тIал еза. Нагахьа санна художественни панно оттаеш хуле, из Iаламате йоакха хила еза, оалаш долча тайпара, сигала а гуш хургйоацаш. Из, сона хетачох, хозал яхача деша маIан купечески Iаьдалагiа кхетадечара хьадоагIаш хила деза: тхо малаш-д хаций шоена! (Зала шийн хьее).

Дола хIама а боарамегIа халча дика да. ХIаьта дилла дагакхаба дезаш хIама да вай вахара образ эттара дикагIа хьагойташ гойтара агтацй йола берий беш, дукха ха йоацаш хинача мара сесаган деш дола цIенош, цеха дика столовеш, юртара клуб.

Новкъостий! Шун заводе, вай мехка массанехьа а санна, эттара чоалханегIа, бехктохкамегIа дола гIулакх де массанел хьалхагIа болалу коммунисташ. Духьал цо чIоагIъьо берригача наха хьалхашкара цар авторитет.

Коммунистически парти дерригача халкъа авангард я. Амма шийн классови чулоацамах, шийн де лерхIарий программах, идеологех, политиках, КПСС-ча болхлой класса лоархIамах из хила а хиннай хIанз йолаш а я большевикий сий долча традицешта тешаме йола болхлой класса парти. (ДIайхаьа тIеоараш тох).

Цо Iалашдьо цун бахха преемственность, чурен аравьрен политика классови хьисап долаш хулга. Цунах хул вай дегIаена социализми ерриг хьахха тоьар оалаш бохча Iаламате боагIача бахха тодамах гаранти.

Социализм хьалгъьлча шерашка парте кхеьий Iаламате дикача кхорий, массай бакъонаш бохча бевчай кадраш. Чоалхане ба цар бу болх, Iаламате башха ба тIалатта бехктохкам. ХIаьта наха Iаламате чIоагIа сий а деш дувц цу тайпарча новкъостех.

Амма цхьаза хоз наха раьза боацаш дуцарах а, из хул балхахоша производстве а бите а харцахьяра гIулакхаш леладеш хилча. Цу тайпара гIулакхаш ла йиш йолаш дац. ЦК цIаьхиттта хоаттам бу, дIадо берт а ба, болх во берашка, закон телхадерашка, КПСС Устав кхоачаш ца дерашка. Цу хьакъехьа хоалаш болаш дIаьхийна КПСС ЦК февральни Пленуме. ЦIаькха аьл белем ба са вай хьадехаршии принципиальности цIанкхъ а мелларгаьж — тIалат а, кхоана а, тIехьа тIайоагIача хана а. (ТIеоараш тох).

Сона нийса хет вальцовщика Александр Павлович Моисеева кхар. Ше къамьал деш цо духьал дийцар, общественна хьалхашкара шийн декхарен хIара гражданино дувзинга а йоацаш кхоачашде дезаш хилар санна йолча социальни нийсхон башхалонех. Хьо бакъ ва, Александр Павлович. Болаш ба деррига чудахьа гIерташ бола дIахьа доагIар а ца доагIар а. ХIаьта кхет-кхете цар кхухьа а кхухь. Общественна хьалхашкара шоай декхар-м дага а дагIац. Цудухьа аз берргa хьалоац «Честь и слава — по труду!» яхача дикача дешазагIа [illegible] парторганизацена чакхбоаккхаш латта дукха оагIош йола болх. (ДIайхаьа тIеоараш тох).

Оаш, новкъостий, дийцар дукхача вахара лоархIаме проблемех. Къоастадаьа аьлча, йоаза лоаш дар наха чубаха моттигаш хьалгъяра программа кхоачашъяра перспективаш.

Аз хоам бу шуга, ЦК Политбюро карарча питилетие наха чубаха цIеноц хьалдара декхара хьежий. Госплана, министерствашта ведомствашта тIадиллад цIеноц хьалдара пхе шера задани — хIаьта из чIоагIа лакха я — шено йоацаш кхоачаш а тIеккхоачаш а яь хилийтара эшаш йола средствашн ресурсаши хьокхе, аьнна.

Бакъда, письмош ух квартираш хьанийцарашкара а уж цхьа бахьан лаьа дукха дикаe дисараш долашн я, яхаш. Халахете а, цу тайпара дар нийслуш да, хIаьта керда квартираш еннача цу тайпарча наха хула вас кхетае хала яц.

Хьалдеш дола цIенош, товараш, лоаттаду гIулакх дика хилийтар из аллха экономически, боахама хинна ца Iеш, социальни а дешаш да. Уж юкъарчал йоацаш дувзаденна да миллионаш болча наьха хьаштаща. Кхетадеш да, лакха дикал хилара дешаш дукхача хIамаех тийша хилар. ХIаьта а хьалхарча моттиге хIана латтац аьнна латт болхлочо шийн балхаца лоаца гIулакх, из аргдар болхлой эздел.

Болхлочунта, хьехархошта, лорашта, шоашта, бухсоццамаш аьлча шоай берашта хьее йиш йий во квартираш?

Вай доагIа а доагIаш сий ду къахьегама турпалий, уж боаш ба берригача мехка. ХIаьта ишта шоай адрес долаш бешй доал во деш бараш а. Бракодел а вайна юкь тIара воала веза ха тIаккхача аьнна хет. Во продукци хьекш вар вовзаргволаш. ХIаьта бехктохкам боацаш барашкара доагIар цIенхаштта хьадеха деза. (ТIеоараш тох).

Новкъостий! Вай строя вай дукхаза алехибоах наьха санхетам лакха хиларо. КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме парте хьалхашка оттадай дукхача хIана лоархIаме кургIола идеологически болх бара шерра концепци. Пленума решенеш берригача лостамегIа беш бола идейно-кхетама, массово-политически болх эргабаьккха тоабара керда низ чубоссабир.

Керттердар из да идеологически низаш къахьегама коллективашка, юкъьанцарча партийни организацешта болх бара тIедерзадар. Берригача болх цхьаза идеологически ведомствий гома чура ца болаш буеш, оалаш, ца эша кхьхаташ кийтдешн дукхача сахьаташка заседанеш еш хилара хIама а гучаена инерци цIенъьл дIаяйкха еза.

Идеологически практика кхыча эффективнарча кIевигагIа доацаш эшаш да гIулакх корта болаш, лeладар, организованность хилар, тIаийцар кхоачашдара хьадла тIахьожам лоаттабар, ходаьм болаш дола хьоккIаьаш даха хар.

Кхетадеш да, новкъостий, укхаза тахан мел дигъ къамьлаш хьадеча хIамех йоакхо еш хилар. ХIаьта шийн чулоацамга диллача болхлой класс из хIама хьожолла класс ма йий. Шун дешаца хьагойт советски халкъ чIоагIа машар хулга лоаш лоага.

Дунен халкъашта юкъе латтача тьола саш хуш йола оценка нийса я ала доагIа. Бакъда. СССР а социализма кхыча мехкашта а духьала «крестовый поход» вIаштIехьйоахараш вай гора оттаде гIерташ ба. Из цIаьха а хургдолаза дац. (ЧIоагIа тIеоараш тох).

Вай революце халоаш це ма ярра Iайшар, ма лорайир, социализм хьалйир, хIаьта хIанз моцк дегIабоалийара. Халкъа вахара хьалаш тоадара гигантски планаш кхоачашъеш да. Вай цхьаннена нигъехиц вай мировоззрени, общественни строй. Вайна кораш дац къяггар лаьттаи. Советски Союз, догIIена а йолаш, тIехьа я цхьан наьиха — вIаши цхьана машаре вахара, дунен халкъашта юкъе вIаши пайдене дола гIулакхаш хилара.

Цунна цхьана, кхетадеш да, деррига аьхха вай дикача лоIамах тийша доацашта. ХIаьта политика а вай тешадараш дешаш а доацаш гIулакхаш да. Дувцар геро кIеоштдарах дале, тIаккха боккъонца шиниа а оагIон геро кIеоштдарах хила деза. Ядерни геро дIадаккхарах дале, тIаккха — боккъонца шинна а оагIон дар дIадаккхарах. Нагахьа санна США, НАТО цу гIулакха раьза хуле вай беттагIа саца хIама хургдац.

Советски нах чIоагIа тешаш ба машар лораба йиш йолгах. Конфронтацегара кхоанам кIаьдбарга дерзаде йиш яр гIулакх. Вай кийча да диалог е, машара гIулакх духьа догцIенен конструктивни къамьлега лоаш йолча правительствашцен организацешцен гIулакх леладе.

ХIаьта тIема а политически а къаьхьера хьалаш ирдалча, вай мехка США а НАТО пачхахьалкхений а оагIорахьара ракетно-ядерни кхерам тIалаттача хана моллагIа декъа леладе, империализма низ вайчуа тIех хургбоацаш даим фу кийчча хила деза.

Социалистически дIахеш кхерамзлен духье вай еш йола йоакхо моллагIча бахьахьарча саго кхетаергйола я. ДIабахача тIемо баь эшам цIаккха бицлургбоацаш хIара советски дезала. Шийн лоIамагIа хилар духьа, фашистски гIаьрадоех дунен цивилизаци лорайир духьа вай мехкарча 20 миллион саго шийн вахар дIаделар.

Парте Центральни Комитето Советски правительства халкъа хьалхашкара шийн боккха бехктохкам хилар кхетадеш да. 1941 шера юль ш каьм кхабоагIаргбац. МоллагIча агрессора хьем ца беш юха хIама кхетаргья. Из хоаш хилба берригаш вай доттагIий а моастагIий а. (ЧIоагIа тIеоараш тох).

Дунен халкъашта юкъера хьал ирдаларо КПСС ЦК дукха письмош ухийт, цар автораша дIадех къахьегама кIира дIаьхдича, мехка оборона фонд хьойтача фу дар-хьогI, яхаш.

Эттара хьалха дег тIера баркал ала лов сона цу тайпара предложенеш яьча эзараш болча советски патриоташта — тIема а къахьегама а ветеранашта, кьонача болхлошта колхозхоштан, коммунисташта а парте боацараштa а.

Ала деза, оборона эффективность лакхъеш йолча вай экономически потенциало, мердача технически средствашна вайга йиш хулийт цар дIадехар ца дича а Советски пачхахьалкхен, цун соцкнций кхерамзле Iалашгъе.

Ишта деррагIа чакхбоаргIолаш я мокк дегIабоалабарен советски наьха вахара боарам айбараш оттаь йола социально-экономически программаш.

Новкъостий! Кастта вай ленински парти дIайолалургьа шийн XXVII съезда кийчо е. Хьалхашка латта гIулакхаш, шоана ма хаьра, Iаламате доккхий дувладар чулоацам да.

Вай дIаьхий хинад политически, организаторски балха, боахам хьалбара тешаме опытаца, кортIортолга ю партен халгъен моакхаз санна чIоагIача цхьоагIонах. КПСС Централь Комитето чакхбоаккхаш бола мотт хIара коммунисто дахьа а лоацаш аза а техха а ба, ала йиш я. Парте политика хьинаро практически гIулакхашца хьаллуцаш ба берригa советски нах. Цох латт хьалхашка оттадаь декхараш, белгалдаха гIулакхаш вай кхоачашдергдарах бола тешам. (ДIайхаьа тIеоараш тох).

Къамаьл чакхдоалаш массеха сайтара дIайхе дош ала безам бар са.

Дег тIара бовзаме доцIена къамаьл деш са тIаецарах шоана баркал аз аз. ДIайха моаршал лушн дикадар лоаш лоацаш доахани саш аьнначо хьинаре низи совбоах, вай юкъара болх тоаме дезаргдиларах боло тешам кхы а чIоагIбу.

Хьамсара новкъостий металлургаш, кхы цIаьхха а дег тIера баркал хилда шоана! Шоай атта боацача балха тIа оаш мерда толамаш даьар, вахаре дика мел дар хилар лов сона. Шоах хIаранечоа а шун гаргарчара а сийрдех доттIоздоаккхен цIей хилда цхьоалагIча майхI (ЧIоагIа, дIаьхдаьа тIеоараш тох. Берригаш хьалагIоетт).

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

В. Н. ПЕТРОВ.

КАЗАКОВ АЛЕКСЕЙ

ПАРТИЗАНИЙ НАЬКЪАШКА

Эсаре гIулакх де веза ха йолаш вар Евгени, амма хIанз а вахарера шийн моттиг къоастае хоаш вацар. Балаш бар уж цу хана Наурски районерча Калиновски яхача станице. Колхозе болх беш вар Евгени—боккхийча наха гIо эшар—хIаьта мукъача сахьаташка а сурташ деххар. Долла хIама диц а лий, вагIаш хулар из. Культурно салаIар оалаш дар дацар цо леладьар. Евгенена шийна, хетаргахьа, чIоагIа лоархIаме хетар из гIулакх — художник хила безам бар цун.

Амма эсаре наха веза ха хьатIаккхаьчча хана, цIаьха догъайкхар живописах. ЧIоагIа дагадера цунна фордахо хила.

Евгене даь декхар кхоачашдир: форда даькъаца дIаявир. ГаьнгIча Малхбоале вахийтар гIулакх де. Амма укхаза а догъайкхар. Форда даькъаца дIаязваь вале а, форда юхе а вацар, гIишлош ена батальоне вар гIулакх деш, хьалйора форда йистера чIоагIленаш, «аьтта оахкаш вар».

Раьза воацаш письмо язъдир Евгене оборона наркомага. ТIаккха из гIалахой даькъаца дIаязвир. Из гIулакх деш из волаш болабелар тIом.

Фронте кхачанзар 1941 шера гурахьа мара. Москва юххе. ХIара сагте хул, шийн моастагIчуна духьалдатта веза хилар ха а хоиш, цу деша уйла еш. Евгене а йора цун уйла. Уйла яра дог тохаденна а кIезиг-дукха кхерам кер чу бессе а волаш. Из хилар эттара хьалха моастагIчуна духьала оттаца йолча хана. Из хIама нийсделар Истра яхача города юхе. Наступлени е кийчбуш бар, «мотт» боалабе безар. Петров вахийтар разведчикий группаца.

Ункаре дар гIулакх: боккъонца волча бересча моастагIчун тыле ма дахкарий. Амма фронта тахах атта тIехдаьлар. Фашисташа дIалаьаца юрта дIаахьаьчар. Цигга хийра Евгенена моашта духьале ца нийсъялара бахьан мадагIа да. Iа боккъонца чIоагIденна дар, чIоагIа шелаь эттаьр. Цудухьа цIагIа чубеннабар немций. Эрсий лаьтта шийн IаьдалагIа тIаийцабар бехказа баькха хьаьшай.

ЦIеноштa чу бар салтий меттел, йоаккхий топаш а минометаш а. Тоаш корех араттар, тIаккха уж дIа а хьайде, бIохлора. А, аIалла мерза а дацар советски мехка фашисташта нийсденна вахар. Разведчикий спион чудахар. Ког бIубенна баха [illegible] «Мотт» гIар-тата доацаш карабоалабир. Сихбаларца тIехьагIа мара терхал а дацар шоашта хиннар. ХIаьта шоай тола чу дIачу а баьша фесага хьелача, массане а мерзаш йIаьъелар: царна каравена фриц, царна хийттачох, цхьанна хIаманна пайдана волаш вацар: векъа вар гIаш санна, тIахьоарчада дукха кхалнаьха корталеш дар. Ше хьовоостташе ура а нийсаха, хьалхашкаьа кулг дIа а дахийта Iаьхар: «Хайл Гитлер! Рус капут!» Геттара маьхара бахар разведчикаш: «Фриц-м цу тIа а хьаьлгьа чура валиа а ма хинаьяй.

Амма уж гIалат баьнабар. Плен воалаваьр бIуна доакъошка дIа а кхувлаш, разведчикаша хьаватьача хана ше хиннача сурте а волаш дIагойтар. Хьалха ше даьча бесса, куро къамаьлаш де гIерташ ва. Фюрер хестабора, эрсашта «капут» хургъя йоахар. ХIаьта шийн нуцанца цу тайпара дола къамаьлаш товш ца хилар эуем а вацар. Красноармейцаш аркъал ухаш белар цунах. ТIемахой дегаш ураттар: салтий цох тера а болаш дола эсар хила [illegible] яцар, цу хана фашисташа ерригача Европе гIолда кхайнадаьча бесса, кьалургдоацаш.

Амма Истра къувсаш хинар къиза тIом бар. Мина гарт кхийтта аьттиг кулга чоа хилар Евгенена. Цо сихха йийхкар из, амма тIом лаьттача арара дIалаханзар: делаш дар аьрдиг кулг. Города чубоалача хана яиккхар сиврал. Евгени вежар. Циттара дIаяяхьар из санитареша, Къоралийрза, мотт ца делуш волаш.

Верзар сиха хиланзар. Духьал бигъ бутт баьннача тIехьагIа мара йиш хиланзар цун хьалха ше хинна дагъа латтача юхакъча. Из латтар Донал декъа, Чир яха станица йолча районе. Разведчикий взвода командира гIоначала хьоквир Петров. Цар дивизи — 205 дальневосточни — моторизованни лоархIеш яр. Амма «мотораш» кIезига дар цун, къаьстта танкаш. ТIагIерташ бола гитлеровцаш кхабетта атта дацар. Шоашта ди мел могар деш бар уж. Iа доладелга тIом чакхбаккхара. ЧIоагIа дорхбенна Сталинграда тIехача гIертар.

…ИттагIа ди дар тIом беш латта! Танкаш йоагIоетташ сиренаш а йолаш. Психически атакана вай тIемахой дешал доахаде гIертар немций. Амма цар чIоагIо эьиар кхы гIа тIехьашка ца бовла. Вуьш тIехьашкахьа Дон дар. Хетаддар, дIахо тIехьашка доала моттиг а яц, аьнна.

Разведчикий [illegible] командир вайра. Командовани шийна дIатIаийцар Петрова. Цо приказ делар тIемахошта хьалхайоагIача танкашта духьала хьалхашкахьара дIатIа ма етта, окопашта тIагIоала тIех а яийте, тIехьаре тIаетта гранаташ ше-шегIа доатталу коачал чуйола шушаш аьнна.

ТIера Iочуухар йост, дIаденнача метала йIоагIаш бензина хьаьки хоелар сайтаьте. Лергашка латтар гуслаш таташи зовнаши: окопашта «аьлх тохаш» бар фашисташ. Кезига а шоай аьттув болаш моттиг нийсъелча, лоттаьрш йола коачал чуйола шушаши гранаташи еттар тIемахоша танкашта. Ала тIебетта хьаьр советски артиллери а. Йоккхийча тоний пхорч, моастагIчуна деттденна ца Iеш, тха окопашка кхаьчар. Йоагаш яр танкаш, доагар лаьтта. Цу немагIатенна юкъе хьувеш бар нах, юкъаш яр тоаш, автоматаш. ХIаьта цхьаналье лаккха цу деррига тIехь, кIура боадина юкъера хьагучабаьлар фуа белена тера лесташ бола ахан малх.

Алхха цхьааараш мара араваланзар цу цIера гона юкъера немций танкаш. ШоалагIа цу участкака тIагIорта лоархIабанзар гитлеровцаш. Шоай дегIаш ца холуш кIеалдбенна хинна советски тIемахой, окопашта чу Iо а якйта, тхьайсар.

Цул тIехьагIа сатем эттар. Хетадора, лергаIургаш хIамаш чу а ехха къайлача санна. Са а хиина, сийрдальлар. БIаргаш хьа ца локкалуш малх хьежаш яр Iуйре. ТIаьаIатIадаькка, аьхне, даьга дар гонахьа мел хинна хIама. Новкъостал дехаш санна, гIийла маьлхага хьесталуш яр наьь-юкъе урадагIайсача цIеро мерцача хений гаьнаш.

ТIемахой цецбаьннабар: мича ваха немец? Цул тIехьагIа къаьчар кхерaме хоам: гона чудисад. МоллагIа из хале а, уллув хиннар лоаттаденнавац шийга хиннача моттиге, духьала лоаттавеннавац фашистий низа, цудухьа моастагIа Донал декъа а ваьнна гаьнна чувалан. № 205 йола дивизи цхьа пхи тыле йисай. Дивизе командира гулбир шийн юкебиса тIемахой. Доналъа болабелар, амма хал дехьаре тIом болабир, Iобуш безаш. ЦIаьха а гIертар хил дахьабовла. Цунах а хIама хиланзар. Дукха нах бовш тIерабуалар дивизена. Фу дича бакъахьа да? Приказ: вIаккхига группаш а яь, фронта тIаккхача.

Петрова взводе ворхI разведчик висавар. Ше бархIлагIа вар. Цхьа группа а яь, берригаш а цхьана бола лаьрхIар. Дийнахьа гаьнашта юкъе, бераша, оаккха совцар. Михон маллон Iаьржбаьлача можамаш, моцалла чуклийтта басилгаш йолаш бола уж, кIотаргашта юкъе бегIар, новкъа делача немецки обозашта бIара а хьежаш. Царна тIабагIаш хулар бизалца хIама а дна бола обозникаш. Шоай цIагIа санна паргIата бар уж: вIаши бегаш бора, бордашца пандаргаш лекхар.

Ма атта хала йиш йолаш хIама дар-кх цу хьалашка уйлах вохар, денал доар. Миччахьа цхьанахьа юрта чувахка, цхьан жеречунга оагIув бIох а байташ, хала ха дIаиллалца вагIа йиш яр. ХIаьта цу тайпара бараш а ма берий.

Ераш кхыче новкъа хьайзар. «Воай лаьтта вай лела деза лечкъаш? — чIоагIдиo пар. — Уж кхерийта эрсий лаьттах».

Майрра лета болабелар разведчикаш фашистий йоаккхий йоахача группах, обоеш

КПСС ОБКОМЕ

КПСС обкома бюрос шийн аргIанарча заседане дийцад КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленума решенеш, новкъоста К. У. Черненкос цу Пленуме даьча къамелалгара хьайоагIа положенеш, выводаш кхоачашъяра беча организаторски политически балхаца дукхаденна дола дешаш, чIоагIъяьй халкъа депутатий Советий болх томбара кхоачашде дезаш дола хьалхарча аргIаш декхараш а юкъарча дешарей профессиональни школана реформа яра чекхдаха деза практически гIулакхаш а тIадола организационно - политически пропагандистски мероприятеш.

ТIахьокхи оттабера хьисапе ладийгIад цхьаболча партийни болхлошкахьа кулгалхоча КПСС обкома бюро цхьадолш соцамаш кхоачашдара лелаш ега отчеташна. Цу тайпара, балхача наха ду медицински гIулакхаш тодара хьакъехьа парте обкома бюрос республика Министрий Советов баь соцам кхоачашбара лелаш хьалха Нохч - ГIалгIай АССР унахцIено лорарра министра аьча отчетага ла а дийгIа, цу балха тIа цхьадола хIамаш карагIдаьлна хилар белгал а даьккха, КПСС обкома бюрос НГIАССР унахцIено лорарра министра нов. П. А. Камышниковна дIахийтар республике балхача наха медицински гIулакхаш дента вIаштIехьдошкхача вIонаштта кхочашбоацараш хилар, къахьегамхой унахцIено лорелга тоадарах долча дешаех лаьцна КПСС XXVI съездо, ЦК июньски (1983 ш.) Пленумо ль решенеш, КПСС Нохч - ГIалгIай обкомо Министрий Советов даь соцамаш тIатеIIа кхоачаш ца деш хилар, лорий гIулакхашца дукхаденна моттигашкара хьал миштал хьача хаттара дарбан-профилактически учреждений кулгалхошкара дикка жоп ца дехаш хилар. УнахцIено лорарра министерствагара хьадийхад уж белгалдаь кхоачашбоацараш дIадоахийта, организаторски балха боарам айбелга, дарбан-профилактически учреждений сеть дегIайоалаелга эргаьнха товелга. Министерства иштта чIоагIа уйла тIаххийта еза амбулаторно-поликлинически звеной, сихтем саттотеш эпа новкъостал деча станцей гIулакхаш тодара, кадраша стара хьалхарча аргIана царна кхоачам бара, хилалхе яргIоаца оборудовани, аппаратура, санитари автотранспорт хилийтара, къахьегамхошта аьттув болча тайпара балха режим лелаяра.

УнахцIено лорарра министерствана тIадиллад халраш хаджарек балхаш тIа дIанийсьярек гIулакх ондакара деяз тоаделга, аппарата болхлой, нертерчи специалистий, лорий къахьегамек исполнительски дисциплина, бехктокхам айбелга. Шоай декхар цIена кхочаш ца деча, шоай балхах дукхьал шоашта пайда а эцаш зуламе гIулакхаш делхадеча лорашта медперсонала доагIаш таIазар делга. ХIара денна медицински болхлошта морально - этически дика дазадаш хургIолаша халкъаш пачхьалкхенек хьалхашка гражданска бехктокхам хетаргIболаш кхетам лулга.

Промышленни предприятешка, гIишлошка, транспортни организацешка, совхозашка колхозашкеа, нах балхача моттигашка, дарбан-профилактически учреждешка санитарно-гигиенически режим лелайтар дукха лертIа пачхьалкхен санитари тIахьожам доаттабелга вIаштIехьданонахказа дергдац.

«Социалистически доалахье лечкъаярца, кхааш ийдарца, совдегарал леладарца доаттабу къовсам чIоагIбарах» бола парте обкома бюро соцам кхоачашбара лелама анализ а я, КПСС обкома бюрос белгалдаькхад республика партийни, советски, боахама органаш, бокъонаш лораю органаш, КПСС ЦК соцам кхоачам а беш, укх тIехьарча шерашка пачхьалкхени общественни хIамаш лечкъаярца, кхааш ийдарца, совдегарал леладарца хьинаргIа къовсам доаттабе лаьна хилар. Министерствашка, ведомствашка, дукхача предприятешка, совхозашка, колхозашка кийч а я, чакхйоахаш я социалистически доалахье лорарра тIаерзаль мероприятеш.

Цхьабакъда, из эррига партен дерригача халкъен декхар хIама а во кхоачашду республика халкъа боахама цхьадолча доакъошка. Доал во дар, лечкъораш леладар, хIаман хьурмат ца дар бехьан долаш, хьалтагIа а салла, дукха хIамаш йов, зенаш хул, къаьстта а транспорте, юрта боахаме, гIишлошъеча, торговле, моттигерча, кхачан промышленносте, общественни кхачан предприятешка.

Цхьайолча партийни комитеташ халкъа депутатий Советий исполкомашей чуйийна тохкаш хьаддаш леладаш социалистически доалахье лорарра дешаш, кийч а ль мероприятеш юахкарах кхочам а бей, уж кхоачам миштта ю ца а хьожаш леладу, халкъа рузкъа лечкъаделга, кхааш ийделга, совдегарал леладелга оалангара деяз дIадаккхара парте оттадаь декхараш кхоачашдара хьалхара советски, боахама бокъонаш лорарча органий кадрий бехктокхам мела доаттабу.

КПСС обкома бюрос тергаме йийшаб социалистически доалахье лорарга бехктокхам ца хеташ леладараш ду гIулакха мело яраха КПСС Грозненски горкома бюрос нов. Л. Н. Нюхалова учетни карточка тIа дIа а яьхеш строги выговор а яй, Къулбаседа - Кавказски машинаьнъа управлене Грозненски машинаьнъа отделена ду кулгал чIоагIдара хьакъехьа решени тIа а йийнай аьнна баь хоам.

Социалистически доалахье лорарра де доагIар ца дараш пачхьалкхена даь материальни зе юхаметтаоттадара болх во бараш «Пти-церпром» яхача треста директора, КПСС члена нов. А. Ж. Дзейтова партийни бехктокхамах дола дош 1984 шера балха итогашка хьехна дуйналда.

Щенхаштта критика яьй общественни кхачан управлене начальника нов. М. С. Торшхоевна моттигерча промышленноста министра заместителя нов. Л. А. Грайвелаи социалистически доалахье лорарга IалашIдара беча балха тIа кхочашбоацараш хилийтарах. Юрта боахама, унахцIено лорарра, просвещене, культура министерствий коллегий, шурий промышленноста объединене генеральни директора нов. М. Д. Магомадова, «Чечингсельстрой» тресте управляюще нов. Х. М. Ахпатукаева уйла тIаерзаьй материальни рузкъа лорадара балха тIа цIенхаштта кхоачашбоацараш хилара.

Нохч-ГIалгIай АССР прокуратурена, чуре гIулакхий министерствана, юстиши министерствана, Лаьнехьарча суда тIадиллад къоал деш, кхааш ийдераш, совдегарал леладераш хьагучаба хара тIагIертгагIа болх белга, уж шоай хаьнаха бехктокхаме оззита. Дош дуйнале хьалхагIа эза йола следстеи дIнагIа чакхйоаккхилгеш цу категорех дола дешаш судане дуццалгеш. Къаьстта уйла тIайохнийтийла пачхьалкхен хIамаш дочкъаль моттигаш бокъона хьагучайоахилгеш материальни зе юхаметтаоттаделгеш IалашIдара. Ма могта чIоагIболба цу тайпара моттигаш ца хийсъялийтара беш бола болх, цу гIулакха шерагIа пайда эцалба общественноста низах, къахьегама коллективаш торолех.

КПСС обкома бюрос чIоагIъяьй республика къахьегамхошта идейно - политически, интернационални, атеистически кхетам балар дукха беш бола болх дIахо чIоагIбара кхы тIа а цхьана оттаьл КПСС Къулбаседа - ХIирийн Нохч-ГIалгIайн обкомий мероприятеш, КПСС горкомашта, райкомашта, советски, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацешта, министерствашта ведомствашта, культура учреждешашта, газетий, радио, телевидене редакцешта тIадиллад къахьегамхошта тетIа коммунистически идейноста уйланца кхетам лулга, бокъонна классови уйла царна дега чу йоссалга, социалистически строя, общественни вахара интернационализаци яра совленашта, мехка бIарчача халкъбоахама комплекса доазонел чухь республика массе оагIорахьара лелаеча производственни культурни бухнашта шерра пропаганда елга; хIара къахьегамхочун сакхетам чу коллективизма, социалистически пачхьалкхен экономически низ чIоагIбара бехктокхам хетаргбола уйла йоссаелга. Идеологически хьал, общественни уйла, къахьегамхошта хьашт дараш дикагIа довзийта, вахаца беш бола болх хIараяцна къаьсткъаьста бара метод шерагIа пайдаболга. Советски вахара хьисапа нормаш принципаш техкаярца цхьаболча коммунистий комсомольций машар хилара духьал тIагIертта къовсам доаттабелга, националистически уйлаш йолаш болча бахача наха, къаьстта а нагахьошта, кхоча оагIорахьара Iотт ъам беча нахьа гIулакхаш хоадам боллаш тедилга, наьха уйлаш тувлае дагахьа дика керте латтараца деча хьехамашта дукхьала низ бола гIулакхаш чакхдоахийта, къахьегамхошта идейно - политически, интернационализмий, атеистически кхетам балара хIаяз кара йолча форманаш методаш бизаргIа пайда эцийта.

КПСС обкома бюро заседане дийцад дешаш: «КПСС-е дIачуэшара итогех цу дешах лаьца КПСС ЦК-ас баьча соцамга хьежжа Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце гIойла 1983 шера цун составе хиннача хуцамех»; «1983 шера 28 июле № 744 а йолаш «Социалистически къахьегама дисциплина чIоагIъяра болх тоабара хьакъехьа» КПСС ЦК-ас, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о баь соцам кхоачашбара КПСС Октябрьски райкомо беча балхах»: «Поставкаш яра заданеш декхараш кхоачашдеча тIахьожам доаттабара «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене партиомо беча балхах» дараш а кхьдараш а.

Нохч - ГIалгIай гIишлой управленина чуйоагIача Грозненски лышкабетонни конструкцеш завода коллективо дика хоархIаьй укх шера хьалхарча квартала производственни планаш. Цо из кхоачашдийр 113 процент.

Къаьстта белгалъяьна болх беш я формовочни цехера З. Индербиева мерте лаьтта бригада. Из вIаштIехьдоал З. Индербиевас бакъахьа а хоаш къахьегам вIаштIехьбаккхарах, накъгарра доагIар цо хьадехарал. Йокха балха опыт йолча цо формовщикха гоазал карагIерзайита наьх дукха ба хIаьэ цкъа меттел эррига заводе а къахьегам. Цар декхка бергал оал шоай хьехамчена.

Дукхача шерашка Индербиевас баь хьанала болх Даьхено белгал ца боаккхаш биссбац. Цунна еннай «За трудовое отличие» яха медаль, «Социалистически яхье толлъьяьннар» яха массехк знак, иштта кхыдола совгIаташ.

СУРТА ТIА: бригадир З. Индербиева цуа ученица хиннача Р.-М. Абдулвагабовиц.

И. ПЛИЕВА сурт.

Массане е школа йоакхо

Укх денош Грозне В. И. Ленина цIерагIча культура Дворец республиканни педагогически чтенеш хилар «Дешархой къахьега Iомабара, царна кхетам балараш профессиональни ориентаци ялараш школаша беча балха опыт» яхача проблемах. Цига баьхабар юкъерчей лакхерчей школа преподавателаш, ПТУ производственни дешар хьехта мастераш, предприятей кулгалхой. Чтенешка хорта болаш эцаши дола къамьял хилар юкъарча дешарей профессиональни школа болх дикалга диллача кердача боарам тIа боакхаш айбенза, цул балха тIара цIенхаштта кхоачамбоацараш теркал ца деш дисараш дIадахаза, Iилман лардаш дешархошта вIоарга Iомаелга Iалашдана, цар массане а чIоагIача коммунистически теша уйла вIаштIехьдаьккхаьза, къахьегама тIера хургболча, вай социалистически Даьхе духха езаргIолча, из лоре кийча хургболча уйланца уж берригаш а хьалкхабаьна барт ца хиларах.

Доклад къча НГIАССР просвещене министра заместителя Г. В. Кучеренкос дийцар къахьега Iомабара гIулакх эргадаьккха тоаданза, «Юкъарча дешарей профессиональни школа реформа Керттерча лостамаш» дIадехарашка хьежна хьалха латтача опытех Iилмана карагIдаьннарийн лардa тIа юкъарча дешара школий дешархошта профессиональни ориентаци ялалне яр ца хиларах.

Чтенешка лаьрхIа къамьял хилар профессиональнo - технически дешара системa дегIайоалаяра перспективни хьакъехьа, юрта боахамен халкъа образовани органаш школьникашта юрта боахама производстве профессех ориентаци яларей уж юрташка чIоагIбайитарей хьакъехьа, дешархошта къахьегамца кхетам балара актуальни психолого-педагогически проблемий хьакъехьа.

Вай республике школай юкъара 7 дешара-производственни комбинат йиллай. Профессеге кхачалехьа йола кийчо предприятешкарча Iомалуча цехашкея участкашкея, профтехучилищашка ю школьникаш. Дешара комбинатана тIо ду школьникашта профессиональни ориентаци хьарчара. Укхаза дикагIа кийчаъ дешархой массе оагIорахьарча къахьегама, Iомаду электротехниках, металловеденех хензе дергдоацараш.

Пленарни заседани чакхъяьначул тIехьагIа шийх болх дIаболабир райгорОНОй болхлой, школий директорийн завучийн секце. Гулбеннараша дийцар дешархошта къахьеганна кхетам балара, дешар хьехара, профориентаци ялара деш дола кулгал эргадаьккха тоадарах дола дош. Дешархошта къахьегамца кхетам балареш уж къахьега кийчбареш долай чулоацам, формаши методаши эргадаьха тоалра хьакъехье къамьял хилар № 1 йолча школе - интернате классе боаниш школе боапеш болх вIаштIехьбоахарий, классни кулгалхой, школьникий къахьегама объединеней кулгалхой, школера йоапача учреждений болхлой.

Иштта чулоацам дика болаш тергаме тIасецаш бар г. Грозне № 4 йолча болх беча хагиркхой школе гулъеннача юкъарча дешара дисциплинаша къахьегам хьехачен хьехархой секце болх а.

М. КОРИГОВА.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЙОХАРГЙОАЦА БАРТ-ЦХЬОАГIО

Машара, къахьегама, бIаьстан сийрда цIей санна иха а вай долча кхаьчар ЦхьоалагIа май. Цун цIеча байракхашта кIал дерригача мехкий къахьегамхоша хьакхехкар империализмана духьаларча, машара, демократена, социализмана тIехьарча къовсаме шоаш барт-цхьоагIо йолаш хилар.

Деэткъеи барейтта шу даьннад ЦхьоалагIа май хьадолаленнача диццлургдоацача дийнахьа дева. Цу хана американски городе Чикаго болхлошта толаш техаш хинвай дукхьал хилалга яргIоаца шоай бокъонаш кийса лелаелга цар капиталистаккара хьадехар бахьан долаш. Иштта дена долча нагагара хьадоладенна ЦхьоалагIа май тахан а бизза боараме актуальни да. ХIанз а укх бIаьстан сийрдача денош миллионаш миллионаш бола нах дог Iаьба е сатийна хила лаьрхIа бац. Хоаш ца дий эксплуатаце дунен тIа къахьегамая капиталаш юкъера къовсам ирлуш болга. Империализмой реакцей боарам боаш мехьара доах дунен халкъашта юкъера хьал, сахьо агрессивни кийчонаш.

Дерригача мехкий къахьегамхой шоай барт-цхьоагIон цIейна чоалханеча, чIоагIа кхерамеча хьале накъьабахка безаш хилар. Из чIоагIа ирдалар хьадоланнал НАТО империалистически гIозарий, эттара хьалхарча аргIагIа США а йолаш, агрессивни политикагара.

ХIанз цIаьхха а баьхкина дIааьттад, капитализма юкъара кризис кIоаргIлуш йоагIача хана доал деш йолча буркуазе хьадди дола лаьгIа кIалхара дала моттиг лохаш хургIа алхха шоай мехкарча къахьегаш болча наьха хьаштий чотагIа дийхе ца Iеш шоай конкуренташ тоIабе е царна ве ло гIертараш, къаьстта арахьарча политика авантюрашка, яхаш Ленина аьнна. Вай хана из гуш да социализма дунецаца кхьчи прогрессивни низашцей лелача конфронтаце политика а.

Гой, сендухьа иштта лоархIаме да тIанага бода цикъ дIаяхъоала шоаш лаьрхIа хилар Варшавски Договора доакъашхой йолча пачхьалкхений кхьча мехкашкарча гIулакхий министрий комитета 19—20 апреле Будапеште хиннача аргIанарча заседане цIаьхха а хьахьекха вежарашка йолча социалистически пачхьалкхенашта юкъе цхьоагIо хилара уж вIашш кхотаеш хилари. Гой, сендухьа шерде дезаш да, кхоххаш кIаьдбарга юхакхача гIерташ долча дунен тIарча низашца социализмо цхьана леладу гIулакхаш. Гой, сендухьа Советски Союзо иштта бокъа лоархIам бу тIема духьаларча болама — из ца лаьрхIача империализм яргIоапаш йолча влиятельни фактора. Гой сендухьа иштта мехке я харжархошта хьалхашка къамаьла дешно новкъоста К. У. Черненкос дIакхайкаь а машаре цхьана дахара йола норманаш чIоагIъяра нерда тороеаш хьаллаш а йола тIехьаре советски машара инициативаш.

Варшавски Договора доакъашхой йолча пачхьалкхенаша дIахьекхар дунен халкъашта юкъера хьал тоадара, кхоххам кIаьдбарга юхакхачара машар лорабарей чIоагIбарей оалангара дешаш дувцаргдоала пачхьалкхенашта юкъе диалог хила езагах шоаш кIоаргIа дог тийша хилар. Цу хIа ца пар теркалду хIаьзарча хаьмарча политически диалоге лоархIаме моттиг дIалоацаш хила дезараш ядерни тIема кхерам дIабаккхара дешаш, герзаш Iоаделга дIа а доаккхаш герзаш, къаьстта ядерни дараш, дIаэвакарга доваргга бода практически никъ лахар долга.

ХIанзарча хьалашка Европе машари кхерамалел хилийтара, тIехьа ца а тетташ де дезаш да континенте нерда ядерни средствааш Iоаделга соцадар. Цунца дувзадена социалистически мехкаша, машар безаш долча дерригача низашца хьал а лоадаш, хьалех Малхбузен Европе гаьна кхетар юкъерча боараме доле американски ядерни ракеташ уттаелга соцадар, хIаьта дIа а кхайкаду нагехье санна дIаоттаь ракеташ арахьара хьакъехье де дезар дой социалистически пачхьалкхенаша а цунна жоп луш де доагIар дергдолга.

Советски Союзи кхьдола социализма мехкаши хьанаре тъовсам доаттабеш да, хIанз из дикаа йолча ядерни державашца, кхьчарей хьалхагIа ядерни герз тохарге аьнна декхар шоай тIаццара тIехьа. Уж тIехьа да ядерни герзашта тохамаш доага диза а массане а декхар; ядерни герзаш дукхалгеи дикалгеш дикача латтачара меттаьл ца дахар; космически арена милитаризаци елга дехар, космосе а космосера Лаьтта а низаш доаттаделга дехар.

Дерригача дунен тIарча къахьегамхоша чIоагIа хьалоацаш я Советски Союзо лелаю воловинальни Iалана дувь шоашта тIера Iоклессачка а шоай лоIамагIа дегIадахкара наьхь тIа хьакъача а халкъашта барт-цхьоагIо хилара политика. Къаьстта а Никарагуаи Центральни Америка кхьча мехкашкарей, хIаьта юкъе цхьан, тIаккха вокх планета районе Iазапеи тIемеи кхераме кхуврчаш хьадеш йолча империализма агрессиви юхаетташ йолча Ливана халкъашцара.

Конструктивни советски машаре инициативаш къовсам доаттабеча халкъий кийса гIулакхи дунен халкъашта юкъе шерра хьалхоацаш хилар — кхоххам кIаьдбара оалаш мел кIоарга да а мел чIоагIа вах машарга, сатийнача вахарга, переговорий накъагIа ира проблемаш къоастаярга кхача гIерташ бе а къаьстта хьахьокхаш дола хIама да. ТIема кхерам дIабаккхара дешашта советски кулгалхой хьаьда йолча, конструктивни, принципиальни позице халкъашка кердача тайпара сатувсийтара юха а событей лелам машар чIоагIбара оагIорахь лостабе, герзаш Iоадара доазув оттадеш дунен халкъашта юкъе вIашш цхьана леладу гIулакхаш дегIадоаладен торо хиларга.

Къаьстта из дика гуш хилар ЦхьоалагIа май хьатIакхоаччаш Малхбузен Европе, США, Японе чаккхьяьнначa дукхача наьха бIаьсталарча маршашка. Цар тешаме хьахьекхар эттара хьалха тохара йола нерда американски ракеташ оттае йоларо машара тIехьарчар болам вIалла а лаьгIбаьбоацилга. Из хьалхи а санна хIанзарча хана эттара нийе боламагIа а дукхагIа нах юкъебоагIаш а барех болам болаш бус. ТIема духьаларча выступленешта юкъе дакъа лоацараша хьахьекхад Малхбузен Европера ядерни ракеташ, хIаьта иштта химически а, бактериологически а герзаш дIадаккхаца, герзаш дIадахара оагIорахьа бокъонна гола тоххалие, машар чIоагIбаь баллалга къовсам доаттабе лоаш а лаьрхIа а шоаш хилар. Манифестантий дукха эзараш нах юкъе болча колоннаш чIоагIа харцахьа лаьрхIаб дунен халкъашта юкъерча арена Рейгана администраце агрессивни никъ, Пентагоно сиххаь герзаш Iоадеш хилар, Никарагуана а шоаш шоай лоIаме хилийтара тIехьа къовсам лоаттабеча кхыча мехкашта а духьала низагIолаш США-с леладу бIаха гIулакхаш. Эррига планета тIа деназ хиннад маршашта юкъе даьха лозунгаш «Ракеташта меттел болх хьоба!» яха дешаш.

Машар, кхерамале, цхьане гIулакхаш леладар хьаделга хьаллоацаш, герзаш Iоаделга юхатохараш Европера американски ракеташ араяхараш тIехьа болаш къахьегача наьха ена болча оаво новкъостал ду НАТО мехкий доал деча гIозарашта юкъе иж йоллара а. Массе а моттигашка, цу даьнье США а, дукхагIа сатем боабу хIанзарча хаярча ираргIа йолча — ядерни герзашта доавув оттадарей уж кIезигдарей проблемай хьакъехьа тIехьарча кхо шера эттара хьалха переговораш хиная ца хиларо. Цунна дувзадена кхьметтел демократически партегара США президентале харжийта кандидат волча сенатора Харта аьнна Рейгана администраце политика кийса а яц конструктивни а яц аьнна. «Аз лоархI, — аьнна цо, — НIайча цIенна хIана нерте латтачо шай политически гIулакхаш балхьа долаш герзашта тIахьокхаш доаттабара хьакъехьарча лоархIамеча дешах пайда эц. Иштта, тIаххьарча хана США президента цу даьнье массески «инициативаш» кхайкаьй. Цхьабакъда, цIена хоаш да уж эррига реальни йоацилгеш, цудухьа Советски Союзо пайда боацаш йолгеш. СССР вIалла а дага а яц хоржамаш долча хана американски харжархошта моттигтара лаьрхIа Рейгана леладу политически ловзар хьалхьеде. США герзаш кIезигдара хьакъехьарча переговорашка юха а хьажа еза.

ЦхьоалагIча май демонстрацена юкъе дакъа лоацараша хьадда хьадех моттигта а йоалаш цIенхаштта, цхьатаррарча бокъонегIа, кхерта болаш, машара кхела бехктокхаме хила уйле йолаш переговораш елга. Цар лозунгаш бокъонца дола технологи де адамлена творчески технически карагIдаьнне дерриге доккхий хIамаш хIама хьакхоадара, из доладара а доацаш, гIулакх ца оттадара тIехьа къовсам лоаттабе кийча хилар. Адамлена могаре а да из декхарийна а я ломал, лазараш, къел дIаяккха.

Эррига континенташ тIа чакхъьяннай ЦхьоалагIча майна хетаь лаьрхIа вартвоацаш дукха демонстрацей колоннаш. Дерригача мехкий къахьегамхоша из шоай дешаш хьажар долча дийнахьа хьахьекхад бIубенна, барт - цхьоагIо йолаш хилар, агрессивни империализма гIулакхаш юха тоха, дунен истори чарх тIехьашкахьа юхакхостае гIертилга юха тоха могаргдолаш шоаш хилар. Уж лаьрхIа ба юха а машар чIоагIбаргахьа, герзаш Iоаделга юхатохартайа дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш дегIадоалаяргахьа событеш ерзае.

Г. ШИШКИН. (ТАСС).

тIара герзаш, пхо-молха, кхачан запасаш хьайоалар. Иштта, шоашта а ца хоаш, вIашагIа партизански отряд а хинна бета болабелар разведчикаш. Петрова Iоайора цига тIехьагIа цийна наякъаьнна опыт.

Цхьан бус цIаьхха а тIабехар уж Дона, Йокхха йоацача отарашка эттара хьалха дIатIаьттача дахьгIача цIен корах хIаьа техар. Араваьлар цIимхара вокхха саг. ДIабIара ца хьожаш, ладийгIар хила дехьабовла новкъостал де яхаш тIемахоша дахча дехарга. ТIаккха иштта йист а ца хулаш, волавелар хигакъа. Уж а цунна тIехьа болабелар кхераш а болаш, кхерар шоашта тийша болх бар. Хи йисте дIахаьчача пхза кийъера хьаарадаьккхар вокххача саго лодка. Из дар Iургаш а доахкаш.

— Дехьа довлалургдий-те? — ца тешача баьлар разведчикаш.

— Дехьадаргда шо, — аьлар воккхача саго.

Деналой воайбарех дIакхета IалаьмагIе чIоагIа безам хиларо тIо дир.

Кхы а бIаьхха никъ бе бийзар, бийсана наб а ца ел. Бутт совгIа ха яр уж новкъа уха, амма фронта дIатIакхоачаш бацар. Хозаш яцар юлаш йола йоккхий топаш. Цхъаза аркъал Iовина улташ, хьалхьокар Евгени Iаьржа, седкъаша къоарзъяьча сиглевгахьа. Цу минуташка дагадохар: ма доккха да-кх лаьтта, ма шера я-кх са Даьхе а. Ши-шийца юстар цо цигаре. Сальски аренашта юкъера Берлине кхачалца масса километр хургъя. Цунна хетар из никъ кхоачалургбоацаш бIаьха. Кхерам оттар дег тIа. Ниэ кхоачергбий-теш хьалхагIа моастагIа воха а ваь, нахал никъ бе? Ше лора шийна экш: кхача безаI ФукаргагIа хуле а кхочаргда!

Амма, гучох, пун черта чу мара йоацаш яцар сакъердаме йоаца уйлаш.

— Командир, — нихар цхьаниега улгув, — ва командир, мишта хет хьона дийна долаш дий-те Советски Iаьдал е доацаш дола из?

Цхьа юкъ йоакхкар Евгене йист ца хулаш. Цунна шийна а хIама хацар цунах. Амма тIаккха шеко а йоацаш оалар:

— Дийна да, са вежарий, дийна да. Маьлха дунен тIа цхьа советски саг волча хана дийна а хургда. ХIаьта вай бархI ма вий. Низ ма бий из, Вай дIахойтаргда царна советски наха фу карагIдоал.

Кастта ялх хилар царех. Низаш пхьатарра доашача тIема тIа вийра шиъ. ДIабехкар уж разведчикашца сов дукха Iайнача тухо къальдаьча лаьттах. Цар боарзаш тIа цIий а деш гебагIаща бийнарий цIераш тIа а яьхь дола улташ оттадир...

ХьатIакхаьчар 1942 шера гуйре. Лаьтта йис ехка йолелар, хIаьта ераш хIанз а Сальски аренашка го боахаш бар. Цига кхийтар вхарех герзаш а долаш болча наьха группа: эрсий бар. Амма тIадийха баракъаш наьха доацача тайпара дар: хIаране тIавийхар ши-шийна корал хIама. Кхыметтел немций формаш юхаш а бар.

— Малаш да шо? — цIинхаре хаьттар царга Петрова.

— ХIаьта шо? — хаттара духьала хаттар дир цар.

— Советски Эскара тIемахой да. Гоца юкъера арадовлаш да тхо.

— ХIаьта тхо партизанаш да.

— ВIаьла дукха ха йоацаш а тIехьа геттара гаьна, легендашца лоархIаш ца дарий из дош. ТIаккха ераш дийна а болаш, вайна хьалхашка алтташ бараш ба-кх, граждански тIом даьттача ханара турпалаш. Доккха доаца цIе кенточкаш дар цар куйнех хьерчаш. Цу хIамо къаьстта теладора. БIаргашка хий а кхехка, тIаьбеттабелар разведчикаш партизанаш мархIабехка: «Вайбараш!»

Шийн тIемахой а тIехьа Петров тIаннйсвенна партизански отряд ши-шегIа хьахиннаар. Цун буезам бацар «Довхача лаьттайа», хIаьта фронта командовани из йолга хоаш а дацар. Цунна чувоагIар 40 гарга саг. Болх бе безар цар халача хьалишка. Хьуна ш йоацаш я Сальски аренаш. Цудухьа операраш шоай лоIаме чакхйоахача массехк йокха йоацача группане екъеенна яр отряд. Хьулалора ораша.

ХьалхагIа отряда комиссар хилар Петров, тIаккха командиралла хержар из. Отряд тактика кIеззиг-дукха хийцир цо. Эррига группаш вIашагIтехар, отряд кхилла кевеча моттигера гаьнна дIа а кхувлаш, трассиш тIа йоккхар, укхаза йохайора немций колоннаш. Из валехьа цу тайпара йола йоккхий операцеш е лоархIабалар.

Декабрь бетта тIа-тIа чIоагIагIа хаза даьлар Сталинграда кхе немций бокабарах дола хабараш. ТIехьара а партизански разведка доклад йир Петровга, ераш болчара 70 километр гаьна улача Большая Орловка яхача юрта советски танкови бригада нахьчай аьнна. Майрра решена ю Петрова: Новосадковска отарашкара румынски батальон карайоалае.

Бийса, Баьде, шийла, Шелбенна ногаш вIашагIа а бетташ, шорттага къахьхаш а деш, батальона штаба гонахьа лелаш ба румынски часовойш. Фу дергда ца хоаш кIордабаьб царна, малагIча гIулакха бу а ца хоаш, шоай беш бола тIом. ХIанз, хетаргахьа аьттув баьнаб цар: зе доацаш хьабаьхкаб Сталинградера.

Автомат етта йолаю, часовойш Iобоцк, кораша гранаташ чуйолалу. Юьлача гранатий таташ кхоачаш саца а сацалехьа, штаба наIарех чу а кийхе, ворзагIбаьнна хьувзача румынски эсараша хьалхашка дIаоьтт партизанаш.

— Кулгаш урагIа дахийта! — приказ ду Петрова. — Го баьб шоана, духьале ярх хIама хургдац, батальон кхоаьа еза.

ТIалатташ моастагIий автоматий юхьигаш хIача, бахка уйла а йолац. Бокъъаьдар аьчча, дукха уйла е а салазар румынски командира. Нагахь санна ший эскар а тIехьа Паулюс а хьаьаргвоацаш ирсий «къче» ... фу дулургда цунга, хьалха даьча тIемаша гIоарал доходаьча батальонаца? Партизана когашта кIал Iоккхессар цо тенча, хьалъайдир кулгаш.

— Господа, — аьлар цо эсарашна, — гера Iоккала аьнна дола са приказ саттамка дIакхачийта.

ХIаьта цар из Iо а диллар. Отарашкарча улица тIа колоннах дIаьттар. Сатессар. ТIаккха бIаргадайра румынски батальона командира. тIабувача гIирса а герза а эсала болча массехк партизана цо карандгалга. Сон йиш еца ший бордех цергаш еттар цо. Амма тIехьа дир.

Сталинградски фронта партизански болама штаба вахала капитана Суворовна хьалхашка латт Петров, шийн отряда исторех дувц. Капитана дерригa дIаязду лаьрхIача карта тIа. Петрова партизански отряд учете дIаийцай.

— ЦIа фу йолаш я шун отряд? — хетт Евгенега капитана Суворова.

Петрова балаьнаш уж цIа йоацаш яр отряд.

— Дзержински цIерагIа лоархIаргйа вай шун отряд. Духьала-м вац хьо?

Толаме наступлени ец бас советски бIу. Хьаьлкхкар Дона тIара Ростов. Сальски аренашка кхы де хIана деша партизаний. ТIема дакъа дIачубелар Петрова нах. Ше, шийца ворхI саг кхы а волаш, Къулбехьен фронта партизански болама штаба мукъагIа дIачувахар. Уж кийчбе болабелар Украине партизански болам вIашагIболла бахийта.

Медсестра яцар группаца. Царна яйтар Лукьянова Ольга. Из моастагIчун тыле бола баь опыт йолаш яр, «Тайка Дон» яхача партизански отряде хиннаяр тIом беш.

ЧIоагIа кийчо е болабелар фронтал дехьабовлара. СалоIача йоацача хана дагаухо, тIом сецачул тIехьагIара вахар мишта хургда яха дош. Ма боккха фантазераш хулар-кх царех цу сахьаташка!

ТIехьагIо терналде баьлар партизанаш; командири медсестраш шоех къестабовлар. Ара дIа а бахе, хьакхсара къамаьлаш а деш багIаш хулар. Iаьржача форда тIарча матроса Александр Красина борд-бордагIа вела а къехна, новкъостaшка бIа а тесса, оалар:

— Са дега хетачох, вежарий, укхаза саг йовлаль а, машар яха а моттиг хила езаш я.

Из гIалат валанзар. Ольгеи Евгенийи вIашш дезаделар. Из хIама шоаш дIахайкадаьде а, царна хоара дийна мел-б шоаш цхьана хургахар.

Цаьа Карасаповка яхача юрта партизанаш тIаннйсбелар бIехача, бирхъача кIаьака.

— Хьо хьанив, кIант? — хьаттар цар цунга.

— Запорожцев Толик ва.

ТIаккха дийцар кIаьнка шийн истори. Вахаш Таганрога. Дьаьен нанаш немцашца толаш техай. ХIанз ваха моттиг йолаш вац. Цудухьа лелаш ва. Ольгай дог Iоадалелар. Из а яр Таганрогера. Цига медикалла деша яьгIай.

КIаьнк шоашца витар. Лувавир, вулавир, массане а дакъа а лоацаш тIеюина хIама IалашIйир. Иштта тIаккхийтао группанна керда новкъост.

— Самолеташа йохийтаргья группа моастагIчуна тыле, — аьлар партизански болама штаба начальника майора Перекальски. — Цхьанниха а шийх шох парашютаца чукхувсавенна?

— Вац.

— Кхер шо?

— Кхераш.

Парашютни гIулакха волча инструктора дийшар партизанашта, фета волча хана парашют хьеллара фу де деа. Лаьтте Iо мишта воша деза. Цу тIа чакхьяьлар десантникий кийчо. Уж Iочухьовсара гIойле йолча дикага хьежаш бар.

Июнь бетта цхьан буйса гIетта сиэла якар десантникаш тIа а болаш хинна самолет. Хьовзаш боаш тIехьалар фронта. Цул тIехьагIа го бака йоласлар Кировоградски областерча десантникаш Iоховцабе лаьрхIача моттига тIагIолла.

(ДIахододар хургда.)

ЦХЬОАЛАГIА МАЙ ДЕЗДЕШ Я НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

Грозне хинна къахьегамхой демонстраци

(Чакхдоалар. Доладар 1-ча агIо тIа).

Дукхача хана дезэ традици а хинна дIаэтта ма хилла ра, ЦхьоалагIча майна хетаь Грознерча къахьегамхой демонстраци хьаелл знаменосций колонна. Къахьегама коллективай дикагIйолча викалашта тIадиллад советски нахьа сийлахьа революционни а тIема а традицеш симолически белгалъеш йола, пятилетка гвардейций, социалистически яхье хьалхалаттарий, цар хьинарехча къахьегама, дикача гIулакхий сийдеш тийнва цIе байракхаш бе а йоахкаш майда тIа гIолла чакхбоалийта.

Трибунана юхе гIолла тIехйоал республика профтехобразовани система дешархой колонна. Эгара хьалха йоагIа фатахций-мехкарий оркестр, цунна тIехьа боагIа мехкдаьттахой, гIишлонхой, химикаш, монтажникаш, слесараш хурсбараш.

Ерриа майда сийрдайоакх лозунгашца, плакаташца, зизашца кийчъяь йоагIача грозненски школашкий колоннаш. Дукха тIулакхаш кхоачашдеш накъбаьхкаб дешархой цIейна. Тиша эшик, кхьат гулдаьд цар, производственни бригадашка къахийгад, тIема шерашка лер йоацаш байнарий цIераш гучаяьхай.

МАЙДА тIа гучайоал эгара хьалха йоагIа къахьегамхой колонна — Старопромысловски район. Района къахьегамхоша бочлелаю шоай района революционни, тIема, къахьегама традицеш. Ма дарра аьча, укхазара «ДIайолаенная» мехкдаьттахой Грозный. ХIаьта таханарча дийнахьа а, старопромысловски пролетариата тIум хинна дIа а эттa хьабоагIа района «Iаьржа дошув» доаккхараш, бурувдеттараш.

Низи хьинари кходац района къахьегамхоша шоай традицеш кхы а йIаьхегIа яра. Лакха хьоккхамаш гойташ дина къахьлйтар цар карорча шера хьалхарча квартале а. Валла эффективности дикали даккъяра тIехьа лелаьча ЕррагСоюзни социалистически яхье доккхий толамаш дахарах, укх шера хьалхарча квартеле заданеш халал хьалха кхоачашъярах района елар хьалхара моттиг. Планал совгIа маьхалъьйкхай 2055 эзар сома продукци. Укхаза ала доагIа, из пайда бар керттера йохьаш къахьегаме оьсарле лакхъярех продукци хьаярта дIадодар лохдарех долга района тахал рапорт ду: планал совгIа даьккхад 31 эзар тонн мехкдаьтта, 18,5 миллион кубометр газ, заланел совгIа арахийцай дукха прибораш автоматизаце средстваш, тракторин прицепаш, мебель, кхыйраш.

ВIащи удлув а яьвна йода демонстрацин ши колонна. Байракхашен транспаранташен цIийлъй ерриг а майда.

Демонстраце баьхнача района къахьегамхой колоннана хьалха боагIа социалистически яхье котбаьннараш. Царна юкъе ба хIаналe пятилетка тIеххьарча шера чотагIа къахьегараш а шоай пхе шера заданеш кхоачашъярах а. Доккхал а деш цIе йоах районе социалистически яхье хьалхалаттарий [illegible] Старогрознефтин УБР бурувдеттачун А. Дохшукаева, цу предприяте оператор-коллектор [illegible] Л. Н. Еланскай, «Старогрознефть» НГУ мехкдаьтта доаккхача опера-тора В. Н. Бычикова, цув балха новкъоста бурувдеттачун В. И. Щербакова, «Электроприбор» завода наладчикий А. У. Сапаровен, Н. В. Ресаянскаяйн, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода фрезеровщика А. А. Мостовой, «Грознефтегаз» НГУ слесарий бригада бригадира А. В. Лисицке, иштта дукха кхычар а.

ЦаI шоллагIчоа тIехьа йолаш трибунана хьалхашка гIолла тIехьювл «Оргтехника» объединени, Октябрьски УБР, «Грознефтегаз» НГУ, «СевКавНИПИнефть» институт, № 3 йола маьих ю завод, Октябрьски УТТ, № 1572 йола автоколонна, кхыараш. Цу предприятей къахьегамхоша хьинаре къовсам лоаттабу къахьегама дисциплина чIоагIъяраш шийна тIадиллача тIулакхацара хIаране беккхоккхам айбаран тIехьа. Колонна хоза кийчъеча лозунгаш тIек транспаранташ тIеи дIаяьздаь да къахьегама котаммаш яхарах дола рапорташ.

ЦхьоалагIа май — из да интернационализма цIей. Цудухьа кIоартта майан долаш да цIей деаде арабаьннача старопромысловцашта юкъе йоахарашха йолча Болгарера баьхка гIишлонхой хилар. Къамаи барзкъаш тIа а чувхаш, халхараш деш, иллеш доахаш уж майдап тIа баьлча геттара безаме тIаэц демонстраце нел баьхкараша. ХIаьта микрофона чура хьахоз: «ЧIоагI а лула, даиз дахха а дахалда советско-болгарски доттагIал!» яха дешаш.

ТIехьа тIейоагIача хана кхы а дикагIен оьсарегIон шоаш къахьегаргхилер хьа а хьоккхаш трибуна юкхе гIолла тIехьувл района къахьегамхой. Трибуна тIара шоашна дача ЦхьоалагIча мая моаршала массане а цхьатарра «Ура!» яхаш жоп ду.

ЦIЕЧА байракхашца, плакаташца, лозунгашца ега йолаш, хоза кийчъенна йола Октябрьски районе къахьегамхой колонна гаргахоач трибуна. «Деррнгача дунен тIа машар хилба!», «Сийле хийла социалистически яхье хьалхалаттарий!» яхача дег тIара доагIача дешашца трибуне тIа латтараша моаршал а хетташ тIаэц уж. «Ура!», «Ура!» яхача дешашца жоп тел района къахьегама коллективай колонна. ЧIоагIа дегаш гIоздаьнна болаш деаду Октябра цIерагIча района къахьегамхоша таханара дунен халкъашта юкъера деза цIей — ЦхьоалагIа май. Нохч-ГIалгIайчен столицерча районашта юкъе яьржача яхье шоллагIа моттиг а яьккха, дика къахьегама согIат кийчдь накъбаьхкаб уж бIаьстан дезача денка. Промышленни продукци маьхала яккхара хьалхарча квартала план 103,5 процент кхоачашъяьй цар. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца маьхала яьккхар цар 1 миллион 113 эзар сома маьхa тайп-тайпара продукци. Цох дуккагIа дола дакъа тIакхийттад къахьегама оьсарле лакхъяра чотагIа. КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленуме белгалдаьккхар къахьегама оьсарло планагIа лаьрхIачул цхьа процент [illegible] къагIйолча промышленни предприятейн коллективаша тIехкхоачаяьлбй. Иштта толаме кхоачашдаьд цар тахана дезачйн ден сийна шоаш тIаьийца социалистически декхараш а.

ЦхьоалагIча майна хеталуча социалистически яхье башха-дика толамаш а даьха, КПСС Октябрьски райкома, райисполкома, ВЛКСМ райкома карара кара тела ЦIе байракхаш хьаш йоагIа хьалхара моттигаш яьха производственни коллективаш. Царех я «Промавтоматика» НПО опытни завода, Грозненски локомотивни депо, «Грозтрубопроводстрой» треста СМУ-1 коллективаш, кхыдараш. Белгалдаккха дезаш да района гIишлон организацешта юкъе меттел республикерча гIишлонхой коллективашта юкъе а кхоалагIа моттиг а йоаккхаш, республиканска Сийлен улга тIа СМУ-1 гIишлонхой коллектива йиъа хилар.

БIаьстал цIейна накъайоагIаш хьинаре къа а хьегаш, хьалхара моттигаш яьхача производственни коллективаша даькхача толамашта юкъе доккха дакъа лаьцад хьалха латтача болхлоша. Уж хIара предприяте дукха болаш ба. Шоай новкъостащта хьоккхам а телаш къахьийгача Октябрьски районерча 156 болхлочо рапорт делар ЦхьоалагIа май дездеча хьалхарча деношка цхьайтталагIча пятилетка дийлагIча шера план кхоачашъярах. Царех ба «Промавтоматика» опытни заводера В. Вихлянцевас кулгалдеча бригадера токараш. № 131 йолча дIаюха лелача механизированни поезда С. Абдулаев керте латтача бригадера каменщикаш, локомотивни депора слесараш С. Юдин, В. Сидоров, «Чечингазстрой» треста СМУ-1 тракторист Б. Хасиханов, гIишлонхо А. Яковлев, кхыбараш.

ЦIей деаде баьхкачар бе доахк КПСС ЦК Политбюро членийн кандидатийн, Советски правительства кулгалхой портреташ, цар тешаш ду шоаш боарам боацаш Коммунистически партен советски правительства чурчеи арахьарчеи политикана раьза хилар, советски халкъен хьамсарча партен юкъера цхьоагIо йохартйоацаш чIоагIа хилар. Иза цIаьхха а къаьтта хьахьеккхар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель новкъост К. У. Черненко Москверча «Серп и Молот» яхача завода болхлошца вIашагIкхетаро.

Трибуне латтераша цIей даьнъала а дувцаш, хоза кийчъяь колоннаш йолаш керттерча майде гIолла чакхбоал Нохч-ГIалгIай химически завода, вагонни депо, Грозненски машиннаьлъа станце, «Чечингобунбыт» объединене, кхыча предприятейн организацейн къахьегамхой. Шоаш даьха къахьегама толамаш гойташ дола рапорташ, цIе байракхилгаш, зизаш дахьаш боагIача цар иллеш доах, халхараш ду, дегаш гIоздаьнна болаш деаду бIаьстан цIей.

Дика къахьегама согIат кийчдаьл ЦхьоалагIча майна [illegible] Грозненски дистанце, электромеханически завода, текстильно-галантерейни производственни объединене, района кхы дукхача предприятейн организацейн коллективаша. Из хьагойт цIейна хетадаьча рапорташа. Дукхабараш шоай дезалца баьхкаб ЦхьоалагIча майна хеталоча демонстраце. Трибуна тIа лаьттараша шоашка хетача моаршала «Ура!», «Ура!» яхача дешашца жоп тел демонстрантаща.

ГРОЗНЕРЧА къахьегамхоша юкъе яьржача социалистически яхье дика толамаш а доахаш, тIаьийна деяхараш толаме кхоачаьдеш хилларах демонстраце колоннашта юкъе кхоалагIа бахa боккъо еннай Заводской района къахьегамхошта. Лакха айль хьаш я района къахьегамхошта хьалха боагIаш бараша ЦIе байракхаш. ЧIоагIо хьекхача мехо перхаю уж. Укх шера хьалхарча квартале республикерча промышленни предприятешта, гIишлони транспортни организацешта юкъе яьржача социалистически яхье дог гIоадоаха толамаш дахарах хьалхара моттиг а хьоажаш, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара каре тела ЦIе байрах а еннай. республикански газеташта тIачIоагIдаьча Сийлен улга тIа а йихьай районера Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, радиотехнически завода, шоллагIча теплоэлектроцентрала, «Грозэнерго», Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-5, ГрозНИИ коллективаш. Цудухьа чIоагIа дегаш гIоадаьнна болаш деаду цу предприятейн организацейн болхлоша шоай цIей.

Къаьстта чIогIа белгалдаккха делаш да, ЦхьоалагIча майна хетаь торжественни собранеш хулача деношка бия бетта план кхоачашьярах районерча дукхача къахьегама коллективаша, социалистически яхье хьалхалаттарапа рапорт денна хилар. Царех я Грозненски ремонтно-механически предприяти. СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода кхаь цеха, «Чечингстройтранс» автотранспортни производственни объединене Н. Лаптева А. Арутюнянца керте латтача бригадай коллективаш. «Чечингстройтранс» автотранспортни производственни объединенерча 59 водитело рапорт деннад хIаьнзачул дукха хьалха цхьайтталагIча пятилетка хьаллерча дийшера план кхоачашьярах. Из хьагойташ дола транспарант дахь района къахьегамхой колонна.

Лоашна аьча, «ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдиккеш хьалер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржалъча къахьегамхоша шоай деррига низаш КПСС XXVI съезден цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленуман решенеш толаме кхоачашъяра тIалерзадаь хилар къаьгга хьахьоккхаш да хIара къахьегама коллектива колонна дахьаш дола плакаташ, лозунгаш, транспаранташ. Иллеш доахаш, халхараш деш, дегаш гIоздаьнна боагIача демонстрантий бе доахи зизаш, цIе байракхилгаш, хьамсарча баьчча В. И. Ленина, партен правительствен кулгалхой портреташ. ЦхьоалагIча майна хьалхарча деношка шоаш даьха толамаш гойташ дола рапорташ.

Дег тIара доагIача дIаьхача дешашца трибуне латтараша моаршал а хоатташ тIаьийцар Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахимикаш. «Сийле хийла яхье хьалхалаттарий!», «Даькъала хийла хьамсара коммунистически парти», «Дуненна — машар» яха дешаш да трибунера хьахозаш. «Ура!», «Ура!» яхача дешашца царна жоп а луш, керттерча майда тIа гIолла чакхбоал энергетикаш, мехкдаьтта чакхдоахараш, химикаш, транспортникаш, гIишлонхой, Iилманхой, медицински болхлой, торговле болхлой, района кхыча учреждений къахьегамхой.

ЗАВОДСКОЙ района къахьегамхоштa тIехьа гучаьннай сийлахь воккхача баьчча цIи лелаеча Ленински района пролетариата колоннаш. Даьй дикача традицешта тешаме болаш хьабоагIа укх района къахьегамхой. ХIаьта уж традицеш тIехьенгара тIехьента а кхлаш хьайоагIа.

Демонстраце арабаьннарараш юкъе го йиш я района дикагIбола болхлой, социалистически яхье котбаьннараш, коммунистически къахьегама ударникаш. Цул совгIа, царна юкъе я предприятешка болх беш йола династеш. Даьшта юхе къахьегаш ба къонташ, мехкарий. Цу тайпара ба № 2 йолча гIишлон материалий комбинате къахьегаш бола ШайдуловгIар, ИрназаровгIар дезал, «Автоспецоборудование» заводерча Черных, Яценко династеш.

Дикача толамашца накъабаьхкаб Ленински района къахьегамхой цIейна. Хьалхарча квартале гойтараш дика хьоккхамаш да. Товарни продукци хьаяра плая 102,3 процент кхоачашъярал совгIа, планал совгIа арахийцай 1176 эзар сома маьхa продукци, екхай 884 эзар сома маьхa яр.

Района предприятешта юкъе а я дика къахьегарга белгалъяннараш, республика предприятешта юкъе производительность лакхъяри продукцега дIадодар кIезигдари эгара хьалха хьаллацарех я «Автоспецоборудование» яхача завода коллектив, «Грознефтегеофизика» трест, И. Заболотни цIерагIа типографи, № 1 йола ПАП, «Связьстрой» треста чуйоагIа ПМК-200, «Чечингтелерадиобыттехника» объединени.

Ленински район студентий района я аьл доагIа. Къахьегамхой мугIарашта тIехьа боагIа цIе байракхаш, транспаранташ бе доахка, дегаш делаш бола Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета, М. Д. Миллионщикова цIерагIча мехкдаьтта институте студенташ. ВIаьш бола биэза специалисташ — хьехархой, гIишлонхой, мехкдаьттахой кийчбеь я уж вузаш, уж болх беш боаваш моттиг яц вай мехка вагахьа а. ХIана дешаш бараша кIезига дакъа юкъехьоц къахьегама семестр йолаш республика а мехка а гIишлош хьалъеча. Кхачан програма кхоачашъеча, юрта боахама предприятешта гIо деча.

Лаьхьа а хоза а я Ленински района колонна, укхаза ба бахача мала бытовой гIулакхаш дераш, лораш, бувзамхой, совхозе боллой, кхыбараш. Таханарча сийрдача цIейна шоаш кийчдаьча согIатех рапорташ луш чакхбувл уж Грозненски [illegible] майдан тIа гIолла. ХIаьта цар дукха динахар да дувца а гойта а. Къахьегаме шоаш даьхача толамашца кхы тIа дегаш хьесташ гIозал тел укх хоана дийнахьа Ленина цIе лелаеча района къахьегамхоша.

МАЙДА тIа йоал Грозненски района къахьегамхой колонна. Дукхача [illegible] лаьхкача хьоккхамашца деазду ЦхьоалагIча май цIей. Бия бетта деррингача техннко-экономически хьоккхамий пачхьалкхен план хахал хьалха, 10 апреле, кхоачашъяьй Горячеводски УБР коллективо. Планал совгIа 1,8 миллион сома маьхa продукци маьхала яьккхай района газ чакхйоахача болхлоша. 17 апреле деаш май бетта чотагIа болх беш я «Чечингоcтрой» СпецПМК коллектив. Бия бетта района промышленни предприятешна планагIа лаьрхIачул совгIа 2,5 миллион сома продукци маьхала яьккхай.

ЦхьоалагIча майна къахьегама толамаш дахьа накъабаьхкаб Грозненски района дукхача совхозий къахьегамхой а. Хьайбаш толаме Iенгара а доахаш пачхьалкхента шурей дулаш дохкара бия бетта планаш дикка тIеххкоачашъяьй «Атагинский», «Юбилейный», «Кулариnский» совхозийн ОПХ «Гикаловское» яхача боахамен фермашкарча коллективаша.

ЦхьайтталагIча пятилетка дийлагIча шера мехка Кхачан програма кхоачашъеча дикна дакъа юкъедахьа дерхIаш сихен диен дIайийнай совхозаша, колхозаша ялатех доакъарен культураш, цIенхаштта лард еллай дакха хьувкъаж болаш уж хьалкхеэра. Доккхий толамаш доахаш къахьег кердача бригадин хьисапе къахьегаш болча болхлоша. «Ленински коммунистически хьисапе даха, болх бе, деша», «КПСС XXVI съезда решенеш — кхоачашъергьа!», яха девизаш а йолаш байракхашца, транспаранташца, зизашца ерриг майда сийрдайоаккхаш хоьва [illegible] я Грозненски газ чакхйоахача завода, Горячеводски УБР, «Атагинский», «Теп[illegible]», «Юбилейный», «Пригородный» совхозий, «Гикаловское» яхача ОПХ коллективаш.

Царна тIехьа йоагIа «Брилоевская» яхача птицефабрикай, «Заря» совхоза, № 4 йолча мехкдаьтта доаккхача цеха, «Кулариnский» совхоза, мехкарьери, кхыча промышленни предприятей совхозай, колхозий коллективаш.

Дикача хьоккхамашца накъабаьхкаб I Майна доярхаш Умарова Бакари, Дадаева Ташхо, Бетиева Нурди. ЦхьоалагIча квартале хIара шоаш хьокхача Iеттагера цхьа эзар совгIа кило грамм шура яьккхай царех хIаране. Дукха кIезигагIа яц Алимерзоева Мизана, Сираждинова Байсаре, Хакимова Луизас, Умарова Сайбата, Магомадова Зарбета, кхыча доярхаша хIара Iаттагара яьккхар а.

Кхачан програма толаме кхоачашъяра деррига шоай низаш оарцагIдаьха къахьегаш ба района механизатораш а. Царна юкъе яьржача социалистически яхье къаьстта оьсарле лакха йолаш къахьег Социалистически Къахьегама Турпала Гайтимаров Ширани, [illegible] Адама, Ватаев Вайха, Альев Салмана, Ваваев Адама, кхыбараша.

ЦхьоалагIа май деадеш хиннача Нохч-ГIалгIайчен столица къахьегамхоша хьагойтар партен халкъей йохаргйоаца цхьоагIо, КПСС чурей арахьарей политика чIоагIа къоабалъеш хьалхоацаш шоаш хилар, шоай хьинари низа юкъ ца беш къа а хьегаш, партe XXVI съезда, КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленума решенеш, «Серп и Молот» яхача Московски металлургически завода болхлошца вIашагIкхийттача КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателанов. Н. У. Черненко даьча къамаьлацара указанеи выводаши кхоачашъяра тIехьа шоаш къовсам лоаттабергболга.

Демонстраци чакхьаьлча театрашка, культура Дворецашка, паркашка саькъердаш хилар къахьегамхой.

Репортаж яьраш:
С. КОТИЕВ, Х. ШАДИЕВ, В. КОСТОЕВ, С. АРЧАКОВ, С. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА: Грозне хиннача къахьегамхой демонстраце доакъашхой колоннаш.

И. ПЛИЕВИН Р. АУШЕВИН суртащ.

РЕСПУБЛИКА РАЙОНАШКА

НАЗРАНЬ

Ди долалуш кIезиг-дукха йоачан йолаш хиннале а Iуйрнийна итт сахьат доалдаш хоза малх хьенар Назране. ЦIеча байракхашца, КПСС ЦК ТIаьхьехамашца еррига улицаш хоаьль боагIа ЦхьоалагIа май деаде арабаьнна наьсархой.

Района дукхача промышленни предприятеша тIехкхоачашъяьй бия бетта план, тIаница социалистически декхараш. Царна юкъе дикагIа толамаш даха вIаштIехьдаьннад Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода коллектива.

Демонстраце дакъа лоацараша юкъе ба цу завода цIи хеза бола болхлой: СССР Лакхехьарча Совета депутат Халуев ТIахIир, производстве хьалхе лелаш кхыбараш.

Дикача толамашца накъабаьккхаб дезача цIейна района юртбоахама къахьегамхой а. Тахан района мотсел республике а боазш ба «40 лет Октября» яхача совхоза хьайкIаш кхеераш Кодзоев Бахьаудин, Гелисханов Ювсап, «Экажевский» совхоза [illegible] кхеераш Аушев Ювсап, Угурчиев Iамархан, Евлоев Хьамбикар, кхыбараш.

Дикача хьоккхамашца деладу цIей автотранспортни, лесопромхоза, мельзавода, кхыча предприятешкарча къахьегамхоша.

ХIаьта совхозий механизатораша, юртбоахама болхлоша кхаьна ара а баьнна хьинареча къахьегамца деадяр из доккха цIей.

МАЛГОБЕК

Дезача цIейна — ЦхьоалагIча майна дикача совгIатаща накъабаьхкаб МагIалбика къахьегамхой. Районерча ерригача промышленни предприятеша дика хьоккхамаш гойтад укх шера хьалхарча квартале. Къаьстта дика къахьегаш газ мехкдаьттахоша, газ чакхйоахараша. Цунна дола тепвал да Вознесеновски газ чакхйоахача завода социалистически яхье хьалхарча квартала итогех республике хоалагIа моттиг хьоажар.

Итт сахьат даьлча дIайолаелар района къахьегамхой демонстраци. Цул хьалхарча колонне ба тIемен къахьегамен ветеранаш, производстве хьалхе лелараш.

Царна тIехьа йоагIа «МалгобекнефтIь» НГДУ коллектив. Дика традици а хинна дIаэттад МагIалбикерча мехкдаьттахой хIара цIей дикача толамашца белгалдоаккхалга. Иштта, ЦхьоалагIа май цар деаду бия бетта мехкдаьттен газ яккхара план дикка тIеххкоачашъяь.

Юртбоахама къахьегамхой во накъабаьхкабац бIаьстан цIейна. Къаьстта дика толамаш дахьад М. Горьки цIерагIа совхоза механизатораша.

Демонстраци чакхьаьлча культура ЦIеношка, кинотеатрашка саькъердаш хилар города а района а къахьегамхой.

[illegible]

Дунен тIарча къахьегамхой деза цIей — 1 Май доккхий балха толамаш а дахка деадир Сунженски районе.

Демонстраци дIайолалале хиннача митинге къамаьлаш даьча КПСС Сунженски района хьалхарча секретара Б. К. Чагиева, райисполкома председатела В. П. Целовальникова района къахьегамхой цIей даькъала дувцаш лоаца баькхар.

Майна хьалхарча социалистически яхье а баьнна 820 тонн мехкдаьттен цхьа миллион кубически метр газ планал совгIа яьккхар «Сунжанефть» НГДУ коллективо. Цудухьа ЦхьоалагIча майна хетаь демонстраци хьалха бокъо яьккхай цар.

Иштта дика хьахьайгад цу района «Победа» яхача колхоза хьайбаш хелардараша а. Хьалхарча квартале пачхьалхенга 70 тонн дулх доза дезача 72 тонн, шинагIа 388 тонн йолаш 426 тонн шура еххай цар пачхьалхента.

ДIа мел хьекача хьагуш цIе байракхаш, транспаранташ, В. И. Ленина, партен правительствен кулгалхой портреташ, пятилетка пла[illegible] ера тIаьхьехаш дола лозунгаш дар демонстрантий ко[illegible].

* * *

1-ча Майна хетаь демонстрацеш митингаши хилар Нохч-ГIалгIайчен кхыча городашка а юрташка а.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-65-07; [illegible] секретара — 2-64-66; отделаш: партийни дахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-65-64; корректорска — 2-89-80.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-65-07; ответственного секретаря — 2-64-66; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-65-64; корректорская — 2-89-80.

Газет арадуьл шинара, ерси, [illegible] деношка.

СФ02204. «Грозненский рабочий» издательствен типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2046.